

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Poznaniu

LPO.410.003.02.2023

Pan
Sebastian Szwedziński
Dyrektor Zakładu Poprawczego
w Grodzisku Wielkopolskim
ul. Bukowska 18
62-065 Grodzisk Wlkp.

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/23/051 Zapewnienie bezpieczeństwa i działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Zakład Poprawczy w Grodzisku Wielkopolskim, ul. Bukowska 18, 62-065, Grodzisk Wlkp. (dalej: „Zakład”, „Placówka” lub „ZP”).
Kierownik jednostki kontrolowanej	Sebastian Szwedziński - Dyrektor Zakładu od 1 stycznia 2019 r. (dalej: Dyrektor).
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych.2. Działalność resocjalizacyjna w zakładach poprawczych, schroniskach dla nieletnich i okręgowych ośrodkach wychowawczych.
Okres objęty kontrolą	Lata 2019-2023 do zakończenia czynności kontrolnych 8 maja 2023 r. (lata szkolne 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022, 2022/2023) ¹ .
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust.1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ²
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontroler	Paweł Siuda, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/16/2023 z 11 stycznia 2023 r. (akta kontroli str. 1, 2)

¹ Dalej: okres objęty kontrolą.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2019-2023 (do czasu zakończenia kontroli⁴) działalność Zakładu Poprawczego w Grodzisku Wielkopolskim była zorganizowana w sposób, który pozwalał na zapewnienie bezpieczeństwa. Sprzyjały temu, m.in., wprowadzone zabezpieczenia techniczno-ochronne adekwatne do działającego w placówce pełnego systemu ochrony oraz funkcjonujący i właściwie zabezpieczony monitoring Placówki. W Zakładzie zorganizowano ochronę, której zakres i zasady funkcjonowania ustalono w wymaganych przepisami prawa dokumentach. Pomieszczenia izb adaptacyjnych oraz izby izolacyjnej były wyposażone w sposób zapewniający nieletnim⁵ wymagane warunki pobytu, a umieszczanie nieletnich w izbach przejściowych/izbach adaptacyjnych (od 1 września 2022 r.) oraz izbie izolacyjnej dokumentowano zgodnie z obowiązującymi przepisami. Ponoszone przez Placówkę wydatki związane z bezpieczeństwem były prawidłowo zaewidencjonowane, zaplanowane i dokonywane zgodnie z zasadami zarządzania finansami publicznymi.

O zaistniałych w Zakładzie wydarzeniach nadzwyczajnych powiadamiano niezwłocznie, w wymaganej formie, Ministerstwo Sprawiedliwości.

Zakład prowadził działalność resocjalizacyjną w oparciu o roczne plany pracy zaopiniowane przez Radę Zakładu, a wchodzący w skład zespołu diagnostyczno-korekcyjnego⁶ psycholog i pedagog oraz lekarz psychiatra, udzielający wychowankom⁷ pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz psychiatrycznej, posiadali wymagane kwalifikacje. Zakład zapewnił odpowiednie warunki lokalowe do realizowania powyższych zadań. Podstawą resocjalizacji wychowanków były opracowane przez pedagoga i psychologa indywidualne plany resocjalizacji⁸. Zarówno udzielanie przebywającym w Placówce wychowankom nagród jak i stosowanie wobec nich środków dyscyplinarnych było dokumentowane.

W trakcie pobytu wychowankom zapewniono możliwość kształcenia ogólnego i zawodowego, a także udział w różnorodnych zajęciach o charakterze wolontariatu, sportowych, kulturalnych, oświatowych i turystycznych prowadzonych w Zakładzie i poza jego terenem. W Placówce gromadzono dane o potrzebach wychowanków, oraz współpracowano z jednostkami realizującymi zadania z zakresu pomocy społecznej w celu udzielenia wychowankom pomocy w usamodzielnieniu.

Przyjęty sposób obliczania długości pobytu w izbie przejściowej skutkowało jednak nieznacznymi przekroczeniami dopuszczalnego czasu przebywania nieletniego w takiej izbie, co stwierdzono w sześciu z 10 zbadanych przypadków.

W Zakładzie utworzono tylko jedną izbę izolacyjną, pomimo że z treści powszechnie obowiązujących przepisów wynikało, iż w placówce powinno być zorganizowane więcej niż jedno takie pomieszczenie.

Nie zapewniono również obsady kadrowej adekwatnej do funkcjonującego w Placówce pełnego systemu ochrony, co mogło wpływać na poziom bezpieczeństwa Zakładu z uwagi na to, że w 67% z badanych przypadków obsada zmiany służby ochrony była niewystarczająca. Ponadto stwierdzono przypadki realizowania obowiązków przez pracowników ochrony bez należytej staranności w zakresie dokumentowania czynności przez nich realizowanych.

Stwierdzone w treści dokumentacji zapewnienia bezpieczeństwa Placówki nieprawidłowości, które polegały na tym iż nie ujęto w sposób prawidłowy wszystkich

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁴ 8 maja 2023 r.

⁵ W rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. 1700), dalej: ustawa o resocjalizacji nieletnich.

⁶ Dalej: Zespół.

⁷ W treści wystąpienia pojęcie „wychowankowie” używane jest zamiennie z pojęciem „nieletni” opisanym w przypisie nr 5.

⁸ Dalej: IPR.

wymaganych informacji oraz nie aktualizowano porozumienia z Policją⁹, nie miały istotnego wpływu na funkcjonowanie Zakładu.

W jednym przypadku, mimo takiego obowiązku, nie utrwalono i nie przechowywano w aktach nieletniego zapisu z wydarzenia nadzwyczajnego, a w *Księdze ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych* nie odnotowywano wszystkich wymaganych informacji.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły również terminów opracowywania IPR oraz niedochowania częstotliwości informowania rodziców i opiekunów wychowanków o postępach w ich resocjalizacji, jak też nieprzekazania jednemu z wychowanków informacji w zakresie usamodzielnienia.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny cząstkowe¹⁰ kontrolowanej działalności

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

1. Zapewnienie bezpieczeństwa w zakładzie poprawczym

1.1. W Zakładzie, w okresie objętym kontrolą, limit miejsc określony zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie utworzenia schronisk dla nieletnich i zakładów poprawczych oraz określenia ich rodzaju i limitów miejsc¹¹ wynosił 24, natomiast zgodnie z przesyłanymi, przez Departament Spraw Rodziny i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości, wytycznymi do organizacji roku szkolnego¹² w latach objętych kontrolą liczba miejsc w ZP wynosiła 12. Faktyczne wypełnienie ZP - na koniec poszczególnych kwartałów 2019-2022 oraz na dzień rozpoczęcia kontroli¹³, wynosiło według limitu miejsc z ww. zarządzenia od 16,7% do 41,7%, a według limitu z wytycznych do organizacji roku szkolnego od 33,3% do 83,3%¹⁴. Według stanu faktycznego na koniec każdego z kwartałów oraz na dzień rozpoczęcia kontroli, a także stanu ewidencyjnego w ww. datach (z pominięciem 31 marca 2019 r.), liczba nieletnich, w odniesieniu do wymogów z ww. zarządzenia oraz z ww. arkusza, w żadnym z przypadku nie przekraczała limitu. Wg stanu ewidencyjnego na 31 marca 2019 r. liczba nieletnich (13) przekraczała limit (12) określony w ww. arkuszu. Przekroczenie stanu ewidencyjnego wynikało z doprowadzenia kolejnego nieletniego w dniu 11 marca 2019 r. przy jednoczesnej nieobecności innego nieletniego¹⁵, który 3 kwietnia 2019 r. został skreślony z ewidencji ZP.

(akta kontroli str. 17, 68, 69)

1.2. W latach 2019-2023 (do 16 stycznia) skreślono nieletnich z ewidencji¹⁶ Zakładu w 27 przypadkach, w tym 10 w związku z ustaniem wykonywania środka poprawczego¹⁷, ośmiu w związku z warunkowym zwolnieniem¹⁸, ośmiu po upływie trzech miesięcy nieobecności w Zakładzie spowodowanej ucieczką, samowolnym

⁹ Porozumienie w sprawie ustalenia trybu współdziałania zakładu poprawczego z Policją zawarte w 2018 r.

¹⁰ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹¹ Dz. Urz. Min. Sprawiedl. z 2004 r. Nr 6, poz. 20, ze zm., dalej: „zarządzenie MS w sprawie limitu miejsc”; utraciło moc z dniem 13 kwietnia 2023 r., kiedy to weszło w życie Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 11 kwietnia 2023 r. w sprawie utworzenia zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. Urz. Min. Sprawiedl. z 2023 r., poz. 108).

¹² Wydanyymi na podstawie art. 95 § 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U z 2018 r. poz. 969 ze zm.) – dalej: ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich.

¹³ Kontrolą została rozpoczęta 16 stycznia 2023 r.

¹⁴ Najniższa relacja w obu wskaźnikach wystąpiła wg stanu na 31 grudnia 2019 r., a najwyższa wg stanu na 30 czerwca 2019 r. Biorąc pod uwagę oba wskaźniki ich wartość powyżej 80% wystąpiła tylko jeden raz i to odniesieniu do wskaźnika faktycznego zapalenia według limitu z wytycznych do organizacji roku szkolnego.

¹⁵ Przebywającego poza Zakładem w związku z nieusprawiedliwionym przedłużeniem przepustki/urlopu.

¹⁶ *Księga ewidencji wychowanków*, o której mowa w § 26 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17 października 2001 r. w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. z 2017 r., poz. 487, dalej: rozporządzenie w sprawie ZP) oraz w § 43 ust. 2 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich (Dz. U. poz. 1897), dalej: rozporządzenie w sprawie funkcjonowania ZP.

¹⁷ Pięciu w 2019 r., trzech w 2021 r. i dwóch w okresie od 1 stycznia do 30 sierpnia 2022 r.

¹⁸ Po jednym w latach 2019-2021, dwóch w okresie od 1 stycznia do 30 sierpnia 2022 r. i trzech od 1 września do 31 grudnia 2022 r.

przedłużeniem urlopu lub przepustki¹⁹ oraz jedno skreślenie z powodu umieszczenia w areszcie śledczym²⁰.

Nieletni w okresie od 1 stycznia 2019 r. do 16 stycznia 2023 r., wg stanu ewidencji wychowanków w ZP przebywali od 52 dni do ponad czterech i pół roku²¹.

(akta kontroli str. 20-24, 71)

1.3. Zakład posiadał dwie izby adaptacyjne oraz jedną izbę izolacyjną. Ww. izby znajdowały się w wyodrębnionym zespole pomieszczeń, sąsiadującym z częścią administracyjną ZP oraz będącym w oddaleniu od internatu, szkoły oraz warsztatów ZP. Ww. zespół posiadał własny węzeł sanitarny – prysznic, umywalkę i toaletę. Pomieszczenia izb adaptacyjnych miały powierzchnię 4,26 m² i 5,08 m² i były ogrzewane, oświetlone (za pomocą zlicowanych z sufitem lamp LED), wentylowane i wyposażone w kamery pozwalające monitorować przebywającego w nim nieletniego. Monitorowane odbywało się w trybie ciągłym na dyżurce. Izby adaptacyjne posiadały: plastikowy stół i krzesło oraz metalowe łóżko, które było na stałe przymocowane do podłogi.

Izba izolacyjna była pomieszczeniem dźwiękochłonnym, wentylowanym, ogrzewanym i oświetlonym, o powierzchni 5,75 m². Wyposażona ona była w trwale przymocowane do podłogi: stół, taboret i łóżko i objęta monitorowaniem przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących, który był sprawny. Oświetlenie izby izolacyjnej oraz kamera monitoringu w niej zainstalowana były zabezpieczone przed dostępem nieletniego umieszczonego w tej izbie. W pobliżu izby znajdowała się dyżurka - miejsce pełnienia służby przez pracownika ochrony, który monitorował pobyt nieletniego w izbie.

(akta kontroli str. 71-83)

Stwierdzona nieprawidłowość polegała na zapewnieniu w Zakładzie tylko jednej izby izolacyjnej, pomimo że z treści § 37 ust. 2 pkt 9 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie funkcjonowania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich²² wynika, iż w skład zakładu wchodzi „izby izolacyjne”, a więc więcej niż jedna (opis także w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*).

Odnośnie posiadania przez ZP jednej izby izolacyjnej Dyrektor poinformował, że w ZP od wielu lat funkcjonuje jedna izba izolacyjna (zgodnie z wcześniejszymi założeniami i wytycznymi zawartymi w rozporządzeniu w sprawie ZP). Wskazał, że nowe rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości w sprawie funkcjonowania OOW, ZP i SdN wskazuje, że zakład winien być wyposażony w co najmniej dwie takie izby. Mając jednak na uwadze liczbę nieletnich przebywających w ZP, możliwości lokalowe, liczbę zastosowanych środków przymusu bezpośredniego w postaci umieszczenia w izbie izolacyjnej (w okresie od czerwca 2017 r. do lipca 2022 r. nie zastosowano ani razu tego środka) oraz koszty związane z dostosowaniem pomieszczenia do określonych wymogów, tworzenie kolejnego pomieszczenia byłoby ekonomicznie nieuzasadnione. Kierownictwo Zakładu nie podejmowało i nie planuje podejmować działań mających zwiększyć liczbę izb o charakterze izolacyjnym.

NIK, nie kwestionując argumentacji Dyrektora ZP przytoczonej w wyjaśnieniach, wskazuje jednak na literalne brzmienie § 37 ust. 2 pkt 9 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Prawodawca w odniesieniu do izb izolacyjnych użył bowiem liczby mnogiej

¹⁹ Trzech w 2019 r., jeden w 2020 r., po dwóch w 2021 r. i w okresie od 1 stycznia do 30 sierpnia 2022 r.

²⁰ W 2020 r.

²¹ Z ww. ponad 56 miesięcy, w których ww. nieletni był na stanie ewidencyjnym ZP, 10 miesięcy przebywał poza Zakładem.

²² (Dz. U. poz. 1897), dalej zwane rozporządzeniem w sprawie funkcjonowania ZP.

(w przeciwieństwie do np. izby chorych - pkt 7), co wskazuje na obowiązek urządzenia w każdym z zakładów poprawczych więcej niż jednej takiej izby.

(akta kontroli str. 85)

1.4. ZP do 30 sierpnia 2022 r. był wyposażony w zestaw środków przymusu bezpośredniego składający się z kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego, istniała również możliwość umieszczenia nieletniego w izbie izolacyjnej. W związku z wejściem w życie ustawy z 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich²³, od 1 września 2022 r. zestaw uzupełniono o kajdanki i kask zabezpieczający.

(akta kontroli str. 25, 88, 89)

Wobec nieletnich w okresie objętym kontrolą 20 razy zastosowano środki przymusu bezpośredniego, w tym: siedmiokrotnie użyto siły fizycznej²⁴, dwukrotnie umieszczano w izbie izolacyjnej²⁵ oraz 11-krotnie użyto kajdanek²⁶.

(akta kontroli str. 25)

Badanie próby 10 wybranych przypadków²⁷ zastosowania środków przymusu bezpośredniego wykazało, że w każdym przypadku prowadzona przez Zakład ewidencja²⁸ umożliwiała: identyfikację nieletniego, wobec którego zastosowano środek oraz osoby decydującej o jego użyciu, datę, rodzaj, podstawę prawną zastosowania środka. W dniu zdarzenia lub maksymalnie do trzech dni od tej daty sporządzana była, zgodnie z art. 51 ust. 1 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, przez Dyrektora ZP lub osobę go zastępującą, notatka służbowa z użycia lub wykorzystania środka przymusu bezpośredniego. Ww. notatka zawierała wszystkie elementy wymagane przez art. 54 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej²⁹.

We wszystkich przypadkach, jeśli notatka nie była sporządzana przez Dyrektora ZP, każdorazowo była ona mu przedkładana. W dziewięciu przypadkach zastosowania siły fizycznej lub umieszczenia w izbie izolacyjnej, w ciągu maksymalnie czterech dni od zastosowania środka, informacja była przesyłana do sądu rodzinnego sprawującego nadzór nad ZP oraz do sądu rodzinnego wykonującego środek wychowawczy albo środek poprawczy lub organu, do którego dyspozycji pozostawał nieletni. W przypadku prewencyjnego użycia po 1 września 2022 r. kajdanek, nie przesyłano ww. informacji do ww. organów.

(akta kontroli str. 26-44, 88, 89)

1.5. W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 30 sierpnia 2022 r. umieszczono w izbie przejściowej 24 nieletnich³⁰. W okresie od 1 września 2022 r. do 16 stycznia 2023 r. umieszczono w izbie adaptacyjnej trzech nieletnich³¹. W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 16 stycznia 2023 r. umieszczono dwukrotnie³² w izbie izolacyjnej jednego nieletniego.

Szczegółowe badanie dwóch przypadków umieszczenia w izbie izolacyjnej nieletniego wykazało, że pobyty w izbie trwały w jednym przypadku 52 minuty,

²³ Dz. U. poz. 1700; dalej zwane ustawą o wspieraniu i resocjalizacji.

²⁴ W 2019 r., w okresie od 1 stycznia do 30 sierpnia 2022 r. oraz w okresie od 1 września do 31 grudnia 2022 r. po dwa przypadki oraz jeden przypadek w 2020 r.

²⁵ W okresie od 1 stycznia do 30 sierpnia 2022 r. oraz w okresie od 1 września do 31 grudnia 2022 r. po jednym razie.

²⁶ W okresie od 1 września do 31 grudnia 2022 r. – użycie prewencyjne.

²⁷ W tym siedem przypadków użycia siły fizycznej, dwa przypadki umieszczenia w izbie izolacyjnej oraz jeden przypadek użycia prewencyjnego kajdanek.

²⁸ O której mowa w 52 ust. 1a ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

²⁹ Dz. U. z 2022 r. poz. 1416, ze zm.

³⁰ Liczba nieletnich umieszczonych w izbach była równa liczbie pobytów. W poszczególnych latach 2019, 2020, 2021 i 2022 (do 30 sierpnia) było to odpowiednio: siedem, cztery, siedem i sześć.

³¹ Liczba nieletnich umieszczonych w izbie adaptacyjnej była równa liczbie pobytów. Wszystkie umieszczenia miały miejsce w okresie od 1 września do 31 grudnia 2022 r.

³² Jedno z ww. umieszczeń miało miejsce w sierpniu 2022 r., a kolejne w grudniu 2022 r.

a w drugim godzinę i 21 minut. W obu przypadkach osoba uprawniona sporządziła i podpisała notatkę zgodnie z art. 51 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego. Dane w notatce odpowiadały danym w księdze ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie izolacyjnej³³. Księga ta zawierała wszystkie elementy, o których mowa w § 7 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP, tj.: imię i nazwisko nieletniego, datę i godzinę umieszczenia, przyczynę umieszczenia, imię i nazwisko osoby podejmującej decyzję o umieszczeniu, uwagi i spostrzeżenia osób sprawujących opiekę nad nieletnim w czasie jego pobytu w izbie oraz datę i godzinę zwolnienia z izby (do 1 września 2022 r.)³⁴. Umieszczenie w izbie izolacyjnej w obu przypadkach odbyło się na podstawie przesłanki określonej w art. 11 pkt 14 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego, tj.: przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji. Notatki i nośniki (płyty CD) zawierające zapis z urzędzeń rejestrujących z umieszczenia nieletniego w izbie izolacyjnej zostały dołączone do akt osobowych nieletniego. Zapis na nośniku był kompletny i odpowiadał czasowi pobytu w izbie izolacyjnej wskazanemu w notatce.

(akta kontroli str. 45-47, 61, 62, 90)

Szczegółowej analizie poddano 13 przypadków umieszczenia nieletnich w izbie przejściowej/adaptacyjnej.

Umieszczenie w izbie przejściowej (10 nieletnich), a od 1 września 2022 r. w izbie adaptacyjnej (trzech nieletnich) odbyło się zgodnie z przepisami odpowiednio § 44 ust. 3 rozporządzenia w sprawie ZP po przeniesieniu z innego zakładu oraz art. 125 ust. 1 pkt 2 (jeden przypadek) po przeniesieniu z innego zakładu lub art. 126 ust. 1 pkt 2 (dwa przypadki) ustawy o resocjalizacji nieletnich, po zgłoszeniu potrzeby odosobnienia przez nieletniego.

W okresie od 1 września 2022 r. do 16 stycznia 2023 r. w izbie adaptacyjnej ZP umieszczony był jeden nieletni przeniesiony z innej placówki. W czasie 48 godzin od chwili umieszczenia go w ww. izbie, poddano go wstępnym badaniom lekarskim zgodnie z art. 125 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji.

Księga ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie przejściowej, a od 1 września 2022 r. w izbie adaptacyjnej zawierała wszystkie elementy, o których mowa w § 7 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP oraz w § 4 załącznika do rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

W przypadku pięciu nieletnich pobyt w izbie przejściowej trwał nie dłużej niż 14 dni, liczonych z uwzględnieniem dnia i godziny umieszczenia nieletniego w tej izbie. W kolejnych pięciu wypadkach, w ten sposób obliczany okres pobytu przekraczał 14 dni o czas od 30 min. do 8 godzin i 5 minut³⁵, co było niezgodne z normą wynikającą z § 44 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP. Dalszy opis także w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Dyrektor ZP wyjaśnił, że długość pobytu w ww. izbie zwyczajowo liczona jest od dnia następnego po doprowadzeniu, a zagadnienie to nie było przedmiotem narad ani szkoleń. Wskazał, że § 44 rozporządzenia w sprawie ZP oraz art. 125 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji jednoznacznie i spójnie wskazują, że umieszczenie nieletniego w izbie przejściowej (adaptacyjnej) może nastąpić, na okres nie dłuższy niż 14 dni i nie ma wytycznych w zakresie założeń, od którego momentu umieszczenie winno być liczone. W jego ocenie liczenie rozpoczęcia czasu pobytu w izbie już w dniu umieszczenia, jest nieuprawnioną interpretacją przepisów, które

³³ Rejestr przypadków zastosowania środków przymusu bezpośredniego, prowadzony do końca sierpnia 2022 r.

³⁴ W przypadku umieszczenia nieletniego w izbie izolacyjnej w grudniu 2022 r. tożsame informacje zawarto w części B księgi ewidencji nieletnich umieszczonych w izbie izolacyjnej.

³⁵ Pobytu nieletnich w izbie adaptacyjnej: od 22 listopada 2021 r. g. 14.30 do 6 grudnia 2021 r. g. 15.00 (30 min ponad 14 dni), od 26 listopada 2021 r. g. 14.30 do 10 grudnia 2021 r. g. 17.30 (3g. ponad 14 dni), od 14 lutego 2022 r. g. 11.00 do 28 lutego 2022 r. g. 19.05 (8g. 5 min ponad 14 dni), od 8 sierpnia 2022 r. g. 10.00 do 22 sierpnia 2022 r. g. 13.00 (3g. ponad 14 dni), od 9 sierpnia 2022 r. g. 13.35 do 23 sierpnia 2022 r. g. 15.00 (1g. 25 min ponad 14 dni).

w tym względzie są niedookreślone. Podał też przykład ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, której przepisy precyzyjnie opisują możliwą długość pobytu w izbie izolacyjnej, nie dając jednocześnie możliwości interpretacyjnych. W jego ocenie, w żadnym z badanych przypadków nie został przekroczony czas wskazany w przepisach. Ponadto Dyrektor podał, że przeprowadzona w Placówce w 2019 r. wizytacja z Ministerstwa Sprawiedliwości (obejmująca okres od września 2014 r. do października 2019 r.) dotyczyła m.in. czasu pobytu w izbie przejściowej i nie wykazała pobytów dłuższych niż 14 dni. Także coroczne kontrole prowadzone przez sędziego Sądu Rejonowego w Grodzisku Wlkp. wykazywały, że pobyt odbywał się do 14 dni.

(akta kontroli str. 48-60, 85-87)

NIK wskazuje, że zarówno ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich (art. 3 § 1), jak i ustawa o wspieraniu i resocjalizacji (art. 3 ust. 1) nakazują w sprawach nieletniego kierować się przede wszystkim jego dobrem. W tej drugiej, obecnie obowiązującej ustawie, określając środki przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczaniu się przez nich czynów karalnych (wśród nich umieszczenie w zakładzie poprawczym), ustawodawca wyraził wolę uzupełniającego, odpowiedniego stosowania przepisów prawa karnego (art. 22).

Uwzględniając powyższe dyrektywy, w celu obliczania dopuszczalnego okresu pobytu nieletniego w izbie adaptacyjnej nie należy stosować zasad obliczania terminów stosowanych w prawie cywilnym („jeżeli początkiem terminu oznaczonego w dniach jest pewne zdarzenie, nie uwzględnia się przy obliczaniu terminu dnia, w którym to zdarzenie nastąpiło” - art. 111 § 2 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny³⁶), lecz raczej przyjąć regułę wyrażoną w stanowiącym przepisy wykonawcze do ustawy z dnia 6 czerwca 1967 r. kodeks postępowania karnego³⁷ Rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 czerwca 2015 r. w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania oraz kar i środków przymusu skutkujących pozbawienie wolności oraz dokumentowania tych czynności³⁸. W § 51 tego rozporządzenia określono, że: „pierwszy dzień kary kończy się w następnej dacie kalendarzowej, a ostatni dzień kary (termin końca kary) - w dacie kalendarzowej, w której upływa tyle dni, przez ile dni kara ma być wykonywana. Koniec kary stanowi w tym dniu godzina i minuta odpowiadająca godzinie i minucie początku kary”. Taki sposób obliczania okresu pobytu nieletniego w izbie adaptacyjnej byłby we wskazanych przypadkach korzystniejszy dla niego.

1.6. W okresie od 1 stycznia 2019 r. do 30 sierpnia 2022 r. wystąpiły trzy wydarzenia nadzwyczajne. Były nimi: pobicie w 2019 r. nieletniego przez innego nieletniego oraz dwie próby wejścia w posiadanie przez nieletnich substancji niewiadomego pochodzenia, które zakwalifikowano jako inne zdarzenia, które spowodowały zagrożenie lub naruszenie bezpieczeństwa Zakładu (w 2019 r., w 2020 r.) W okresie od 1 września 2022 r. do 16 stycznia 2023 r. w ZP nie doszło do wydarzeń nadzwyczajnych.

W księdze ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych, odnotowano dane wymagane § 9 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP, z wyjątkiem wskazania w tym dokumencie miejsc wystąpienia zdarzenia, co opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Opis miejsca zdarzenia zawarty był w informacji o wydarzeniu nadzwyczajnym, które wysyłano do MS oraz w notatkach opisujących zdarzenie, które

³⁶ Dz. U. z 2022 r., poz. 1360 ze zm.

³⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 1375 ze zm.

³⁸ Dz. U. z 2020 r. poz. 869 ze zm.

sporządzali bezpośrednio po jego zaistnieniu wszyscy pracownicy ZP, będący obecni w jego trakcie.

(akta kontroli str. 18, 19, 91, 92)

Dyrektor ZP wyjaśniając dlaczego księga nie zawierała informacji o miejscu wystąpienia zdarzenia, wymaganej § 9 Załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP wskazał, że był to wynik przeoczenia osoby uzupełniającej ww. księgę. Wskazał, że księga ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych jest tylko rejestrem - pomocniczym spisem, który w żaden sposób nie wpływa na dokumentowanie całości zajścia. Poinformował ponadto, że dla szczegółowego wyjaśnienia okoliczności konkretnego wydarzenia nadzwyczajnego, pomimo braku uregulowań prawnych, w ZP wprowadzona została praktyka opisywania ich za pomocą notatek służbowych zawierających szczegółowy opis zajścia. Celem takiego rozwiązania jest jak najbardziej rzeczywiste oddanie okoliczności oraz możliwość wielopłaszczyznowego spojrzenia na sprawę.

(akta kontroli str. 84, 85, 96-99)

Dyrektor ZP o każdym z wydarzeń nadzwyczajnych bezpośrednio po ich zaistnieniu powiadamiał, zgodnie z § 77 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ZP, Ministerstwo Sprawiedliwości, wskazując rodzaj zdarzenia i jego termin. Przekazywany był również każdorazowo druk zgłoszenia zawierający szczegółowy opis sytuacji oraz działań podjętych po wydarzeniu nadzwyczajnym. O wszystkich zdarzeniach, w dacie ich zaistnienia lub w kolejnym dniu powiadomiono również Komendę Powiatową Policji oraz Sądy nadzorujące: ZP i sprawcę zdarzenia.

W dwóch z trzech przypadków miejsca zdarzeń były objęte monitoringiem ZP³⁹, z czego w jednym przypadku w aktach nieletniego było dostępne nagranie z pobicia (którego kopię przesłano do MS), a w kolejnym, dotyczącym ujawnienia w pokoju wychowanka paczki, w której były substancje niewiadomego pochodzenia, w aktach nieletniego nie było zabezpieczonego zapisu z ww. zdarzenia, oraz nie utrwalono go i nie przechowywano na zewnętrznym informatycznym nośniku danych w aktach wychowanka, do czego zobowiązywał 105⁵ ust. 4 rozporządzenia w sprawie ZP. Opis także dalej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 91-92)

Dyrektor ZP jako powód braku utrwalenia i nieprzechowywania w aktach nieletniego zapisu z ww. wydarzenia nadzwyczajnego wskazał przeoczenie. Podał, że jest to jedyna tego typu sytuacja w dokumentacji wydarzeń nadzwyczajnych, a samo wydarzenie dotyczące ujawnienia w pokoju wychowanka paczki, w której były substancje niewiadomego pochodzenia, tak jak i pozostałe incydenty, zostało skrupulatnie zbadane i opisane, włącznie z zawiadomieniem organów ścigania.

(akta kontroli str. 84)

Celem zapobiegnięcia wydarzeniom nadzwyczajnym w przyszłości podjęto w ZP działania korekcyjne. Nieletnich objęto indywidualnymi oddziaływaniami wychowawczymi. Ponadto opracowano „Plan eliminacji wydarzeń o charakterze nadzwyczajnym w Zakładzie Poprawczym w Grodzisku Wlkp.” Jak poinformował Dyrektor, ww. dokument został przedstawiony i pozytywnie zaopiniowany przez wszystkich pracowników pedagogicznych podczas Rady Zakładu w dniu 15 września 2021 r. Od momentu wprowadzenia ww. planu, w ZP nie wystąpiło ani jedno wydarzenie nadzwyczajne.

(akta kontroli str. 85, 100-108)

³⁹ W trzecim przypadku w trakcie prac porządkowych na tzw. terenach zielonych ZP, nieobjętych monitoringiem, odebrano, nieletniemu urodzonemu w 2003 r., plastikowy pojemnik, w którym ujawniono susz roślinny i tabletki niewiadomego pochodzenia.

1.7. W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie będącym placówką resocjalizacyjną – o wzmożonym nadzorze wychowawczym dla chłopców, obowiązywał, zgodnie z § 53 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, a wcześniej § 105² ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP, pełny system ochrony.

Ochronę realizowało od 14 do 13⁴⁰ pracowników, w tym od 13 do 12 pracowników ochrony i od dwóch od jednego innych pracowników (woźnych)⁴¹.

(akta kontroli str. 67, 115)

1.8. W okresie objętym kontrolą, obowiązywał plan ochronny z 2019 r.

Zgodnie z § 105⁷ rozporządzenia w sprawie ZP, Dyrektor Zakładu utworzył plan ochronny placówki (Plan ochrony Zakładu Poprawczego w Grodzisku Wielkopolskim z 2019 r.⁴². W skład *Planu ochronnego* z 2019 r. wchodziły wszystkie dokumenty, wymagane § 105⁷ ust. 3 pkt 1-9 rozporządzenia w sprawie ZP⁴³.

Załącznikami do *Instrukcji ochronnej*, wskazanej w § 105⁷ ust. 3 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ZP, wchodzącej w skład *Planu ochronnego* z 2019 r. były, zgodnie z § 105⁷ ust. 4 ww. rozporządzenia: rozliczenie stanu etatowego pracowników ochrony, zestawienie liczby posterunków ochrony, plan sytuacyjny zakładu lub schroniska oraz opis systemu zabezpieczenia elektronicznego.

Załącznikiem do, wchodzącej w skład *Planu ochronnego* z 2019 r., *Instrukcji alarmowej* był, aktualizowany co kwartał, wykaz adresowy pracowników Zakładu.

(akta kontroli str. 109-134)

Plan ochrony Zakładu Poprawczego w Grodzisku Wielkopolskim z 2023 r.⁴⁴ zawierał wszystkie dokumenty określone w § 61 ust. 1 pkt 1-10 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP. Plan ochrony z 2023 r. zawierał m.in. instrukcję działania w przypadku wystąpienia wydarzenia nadzwyczajnego, określającą sposób kontrolowania ruchu nieletnich na terenie ZP oraz konwojowania nieletnich poza jego terenem, otwierania wejścia do Zakładu w porze nocnej oraz korzystania i postępowania z kluczami.

Załącznikami do, wchodzącej w skład *Planu ochrony* z 2023 r., *Instrukcji ochronnej*⁴⁵ były, zgodnie z § 61 ust. 2 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP: zestawienie liczby stanowisk ochrony, plan sytuacyjny zakładu, opis systemu zabezpieczenia elektronicznego. W instrukcji ochronnej, opisano m.in. sposób pracy dyrektora ZP i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w niedziele i święta.

Do ww. *Instrukcji* dołączono dokumenty wymienione w § 61 ust. 3 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, tj. rozliczenie stanu etatowego pracowników ochrony, zestawienie liczby stanowisk ochrony, plan sytuacyjny zakładu lub schroniska, opis systemu zabezpieczenia elektronicznego.

Do instrukcji alarmowej załączonej do Planu ochrony z 2023 r. dołączono wykaz adresowy pracowników Zakładu.

(akta kontroli str. 135-148)

⁴⁰ W latach 2019-2021 (do 30 czerwca) było to 14 pracowników, a w okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2022 r. było to 13 pracowników.

⁴¹ Według stanu na 30 czerwca oraz 31 grudnia 2022 r. w ZP nie było zatrudnionych woźnych.

⁴² Wprowadzony zarządzeniem dyrektora Zakładu Poprawczego w Grodzisku Wielkopolskim nr 27/2019 z 4 czerwca 2019 r., dalej *Plan ochrony* z 2019 r.

⁴³ Tj. instrukcja ochronna, instrukcja w sprawie podejmowania działań ochronnych, instrukcja określająca zasady i sposób doprowadzenia nieletnich na zabiegi medyczne i do lekarzy, instrukcja ochronna określająca odstępstwa w systemie ochrony, instrukcja w sprawie sposobu realizacji czynności profilaktycznych, instrukcja w sprawie wykorzystania środków ochrony osobistej i wzajemnego ubezpieczania się pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych, instrukcja w sprawie przekazywania, gromadzenia i przetwarzania informacji uzyskanych w wyniku realizacji czynności profilaktycznych, instrukcja alarmowa, instrukcja określająca zasady przyjmowania nieletnich do zakładu.

⁴⁴ Wprowadzony zarządzeniem dyrektora Zakładu Poprawczego w Grodzisku Wielkopolskim nr 2/2023 z 2 lutego 2023 r., po zaopiniowaniu przez Radę Zakładu 23 stycznia 2023 r., dalej *Plan ochrony* z 2023 r.

⁴⁵ Zawierającej: wykaz stanowisk ochrony, plan sytuacyjny, opis rodzaju, ilości i zakresu zastosowania zabezpieczeń techniczno-ochronnych oraz środków sygnalizacji i łączności, opis systemu zabezpieczenia elektronicznego, opis organizacji pracy dyrektora zakładu i innych osób zajmujących stanowiska kierownicze w niedziele i święta.

Dyrektor ZP pismem z 16 stycznia 2020 r. na podstawie § 105¹¹ rozporządzenia w sprawie ZP powierzył jednemu z strażników kierowanie ochroną Zakładu. Tej samej osobie, na podstawie § 62 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, powierzył 19 października 2022 r. koordynację ochrony Zakładu. W Planie ochronnym z 2019 r. określono, że za bezpośrednią jego realizację odpowiada Dyrektor ZP, a kierowanie ochroną powierzono wyznaczonemu pracownikowi ochrony.

(akta kontroli str. 112, 149-169, 191-193)

Ujęta w Planie ochronnym z 2019 r. i Planie ochrony z 2023 r. w pkt 2 pkkt 2, liczba 103 kamer monitoringu nie odpowiadała liczbie ww. urządzeń, którymi dysponował ZP (do końca 2019 r. było ich 92, a w latach 2020-2022 - 98) Ponadto w Planie ochronnym z 2019 r. - w opisie systemu zabezpieczenia elektronicznego stosowanego w Zakładzie (załącznik nr 4 do „Instrukcji ochronnej”) odnotowano, że system monitoringu tworzy łącznie 95 kamer, a nie 103 kamery jak prezentowano w innej części ww. dokumentu. Wskazane wyżej rozbieżności opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 130, 146, 147)

Dyrektor ZP jako powód ww. nieścisłości wskazał nieaktualnienie opisu systemu zabezpieczenia elektronicznego. Wskazał przy tym że, podjęte zostaną działania mające na celu szczegółowy opis liczby kamer wykazanych w Planie ochrony.

(akta kontroli str. 194, 195)

W załączonym do planu ochrony z 2023 r. opisie systemu zabezpieczenia elektronicznego stosowanego w Zakładzie (załącznik nr 4 do „Instrukcji ochronnej”) wskazano, że rejestratory umieszczone są w dwóch pomieszczeniach, natomiast w opisie systemu monitoringu video w tym samym dokumencie odnotowano, że cały system do obserwacji i obsługi monitoringu mieści się w drugim pomieszczeniu, co opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 130, 146, 147)

Dyrektor wskazał, że rozbieżności te mają związek z użytymi sformułowaniami w przedmiotowym dokumencie. Rejestratory, na których dokonywany jest zapis z kamer znajdują się w dwóch lokalizacjach. Natomiast system (rozumiany jako poszczególne urządzenia do obsługi monitoringu) umiejscowiony jest w drugim pomieszczeniu.

(akta kontroli str. 194, 195)

W opisie systemu zabezpieczenia elektronicznego stanowiącym załącznik nr 4 do Instrukcji ochronnej będącej integralną częścią Planu Ochrony z 2023 r., w pkt 2 ppkt 4, wskazano że: w izolatce są zainstalowane przyciski przywołujące pracownika ochrony z stanowiska kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu zakładu oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu zakładu. Oględziny prowadzone w toku kontroli NIK wykazały, że izba izolacyjna nie była wyposażona w ww. przyciski, co opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 147)

Odnosnie do braku systemu przywoławczego w izbie izolacyjnej, Dyrektor wskazał, że przed remontem w 2018 r. izba izolacyjna była wyposażona w tzw. przycisk przywołujący. Jednakże z uwagi na fakt, że nieletni przebywający karnie w izbie bardzo często je niszczyli i mogły one stanowić bezpośrednie zagrożenie dla nich samych (gniazdko prądowe znajduje się pod napięciem), decyzją ówczesnego dyrektora, podczas gruntownego remontu i wyposażania tejże izby przedmiotowy przywoławca został zlikwidowany. Wyjaśnił przy tym, że niespójność ww. planu ze stanem faktycznym była wynikiem niedopatrzenia podczas tworzenia dokumentu. Zadeklarował przy tym dostosowanie regulacji planu do istniejącego stanu

faktycznego. Ponadto przedstawił zasady sygnalizowania przez nieletnich potrzeb fizjologicznych wobec braku przycisku przyzywowego oraz prowadzenia nadzoru nad nieletnimi w izbie izolacyjnej.

(akta kontroli str. 197, 198)

Integralną częścią *Planu ochronnego z 2019 r.* był, wprowadzony 4 czerwca 2018 r. na podstawie § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 września 2001 r. w sprawie zakresu i trybu współdziałania zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją w wypadku zagrożenia bezpieczeństwa tych placówek⁴⁶, *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Grodzisku Wielkopolskim na wypadek wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa Zakładu* zaopiniowany przez Komendanta Wojewódzkiego Policji w Poznaniu 17 maja 2018 r. i zaakceptowany przez Wiceprezesa Sądu Okręgowego 23 maja 2018 r.

Wyżej opisane porozumienie nie zostało zaktualizowane przed upływem czterech lat, pomimo że w § 105⁷ ust. 6 rozporządzenia w sprawie ZP wskazano taki wymóg, co opisano również dalej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 200-207)

Dyrektor Zakładu wyjaśnił, że przyczyną niezaktualizowania przed 4 czerwca 2022 r. *Planu zabezpieczenia* był fakt, że w dniu 9 czerwca 2022 r. została podpisana nowa „Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich”, a w ślad za nią wiele aktów wykonawczych. Mając na uwadze wprowadzenie znowelizowanych przepisów, a także konieczność przygotowania nowego porozumienia w sprawie ustalenia trybu współdziałania zakładu poprawczego z Policją w przypadkach zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa tych jednostek, odstąpiono od jego aktualizacji przed 4 czerwca. Wskazał, że jednocześnie telefonicznie ustalił z Komendantem Powiatowym Policji w Grodzisku Wlkp., że do momentu podpisania porozumienia opartego na nowych wytycznych, nie traci mocy dotychczas obowiązujący dokument.

(akta kontroli str. 208, 209)

Na podstawie § 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 9 listopada 2022 r. w sprawie sposobu i trybu współdziałania okręgowych ośrodków wychowawczych, zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich z Policją⁴⁷ w Zakładzie wprowadzono *Plan zabezpieczenia Zakładu Poprawczego w Grodzisku Wlkp. na wypadek wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa*, zaopiniowany przez Komendanta Wojewódzkiego Policji w Poznaniu 23 stycznia 2023 r. i zaakceptowany przez Dyrektora Biura Bezpieczeństwa Ministerstwa Sprawiedliwości.

(akta kontroli str. 200)

1.9. W Planie ochronnym z 2019 r. oraz w Planie ochrony z 2023 r. wyznaczono cztery posterunki. Stanowisko nr 1 - Stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu zakładu oraz pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu zakładu, gdzie służba pełniona była przez całą dobę. Pozostałe trzy były umiejscowione w szkole, warsztatach i internacie.

Stanowisko kontroli osób wchodzących i wychodzących z terenu Zakładu było wyznaczone na całodobowym stanowisku ochrony (dyżurka) przy wejściu do Zakładu, bezpośrednio przy wejściu do Zakładu, w miejscu objętym monitoringiem, przeprowadzana była kontrola pojazdów wjeżdżających i wyjeżdżających z terenu Placówki.

(akta kontroli str. 116-119, 140)

ZP był w całości otoczony ogrodzeniem ochronnym o wysokości od 3,6 m do 5,7 m, wykonanym z materiału pełnego (płyt betonowych) i zwieńczonym dwoma pasmami drutu ostrzowego typu Concertina. Słupy ogrodzenia były stabilne, nieskorodowane

⁴⁶ Dz. U. nr 112, poz. 1205.

⁴⁷ Dz. U. z 2022 r. poz. 2376, dalej: rozporządzenie MS w sprawie współdziałania z Policją.

i nieuszkodzone. Siatka ogrodzenia ZP nie była skorodowana, łamana oraz nie miała dziur, przez które mogłaby przedostać się człowiek. Podmurówka ogrodzenia nie była pokruszona.

W toku oględzin stwierdzono⁴⁸, że w tym dniu służbę pełniło trzech strażników na wyznaczonych trzech stanowiskach ochrony (dyżurka, szkoła, warsztaty). Okna budynków Placówki były wyposażone od zewnątrz w kraty. Drzwi wejściowe do budynków na terenie ZP były otwierane tylko na czas niezbędny, przez pracownika ochrony. Ruch nieletnich po terenie Placówki odbywał się wyłącznie w asyście pracownika ZP i był nadzorowany przez pracownika ochrony (każdorazowo przekazywano informację w tym zakresie do pracownika ochrony na dyżurce poprzez wewnętrzny system komunikacji). Krzewy oraz drzewa rosnące na terenie ZP nie wrastały w ogrodzenie i nie ograniczały w ten sposób widoczności. Dostępna dla nieletnich przebywających w ZP infrastruktura tj. siłownia zewnętrzna, elementy wyposażenia boiska oraz obszaru wypoczynku (grill i ławki) były usytuowane i zamocowane w taki sposób, aby uniemożliwić przedostanie się przez ogrodzenie ZP. W bezpośrednim sąsiedztwie stanowisk ochrony nie znajdowały się ciężkie przedmioty. Kraty w oknach oraz kraty koszarowe, przesłony i siatki nie były luźne, skorodowane, dziurawe. Zamki, blokady do bram, wizjery, zwory elektromagnetyczne, karty dostępowe oraz zasuwki były sprawne. Instalacja przyzywowa również była sprawna. W dniu oględzin faktyczna liczba kluczy oraz zastępczych źródeł światła odpowiadała danym wynikającym z ewidencji prowadzonej w dyżurce.

Mobilny detektor do wykrywania metalu oraz znajdujące się w Zakładzie, dwie bramki do wykrywania metalu były sprawne.

Obraz z kamer zainstalowanych w Zakładzie był widoczny na monitorach w dyżurce. Widok z kamer było na dwóch monitorach (na dwóch ekranach po 16 okien kamery oraz na ekranie telewizora 25 kamer). Umożliwiało to obserwację sytuacji, w czasie rzeczywistym, przez pracownika ochrony. Widok z kamer był wyraźny, a ustawienie widoku z nich z poszczególnych pomieszczeń zapewniało pełen obraz pomieszczeń lub terenu. Przechowywane w dyżurce środki ochrony osobistej, radiotelefony oraz pagery były sprawne.

(akta kontroli str. 210-283)

1.10 W okresie objętym kontrolą w Zakładzie funkcjonował system monitoringu, składający się z kamer 98 kamer, zamontowanych wewnątrz budynku (w pomieszczeniach oraz na korytarzach) jak i na terenie zewnętrznym. Monitoringiem objęto m.in. internat, pomieszczenia izb przejściowych, izby izolacyjnej, izby chorych oraz pomieszczenia szkoły i warsztatów, z wyłączeniem pomieszczeń biurowych, pomieszczeń zespołu diagnostyczno-korekcyjnego, pokoi wychowawców oraz łazienek i toalet.

(akta kontroli str. 284-287, 296-299)

Dyrektor ZP w wewnętrznych procedurach nie określił, jakie pozostałe pomieszczenia tj. inne niż izby adaptacyjne, izolacyjne i chorych podlegają monitoringowi. Wskazał, że opis pomieszczeń, które mają być objęte monitoringiem zawarty był w rozporządzeniu w sprawie ZP (§ 105⁵). Mając na uwadze kompletność zapisu, nie wprowadzano zmian w tej sprawie.

(akta kontroli str. 194)

Dyrektor ZP wyjaśnił, że *program do obsługi monitoringu funkcjonujący w ZP nie zapewnia możliwości maskowania intymnych części ciała. Nie posiadam także wiedzy aby którykolwiek z dostępnych programów wyposażony był w funkcję aktywnego*

⁴⁸ Przeprowadzonych 5 kwietnia 2023 r.

maskowania części intymnych (np. podczas przemieszczania się nieletniego po pomieszczeniu bez ubrania). Chcąc zapewnić wychowankom minimum intymności oraz mając na uwadze przedstawione argumenty, kamery monitoringu nie są montowane w pomieszczeniach sanitariatów.

(akta kontroli str. 195)

Obraz z monitoringu przekazywany był do stanowiska ochrony Zakładu (dyżurka) oraz do gabinetu Dyrektora Zakładu (w czasie jego pracy). Dostęp osób nieuprawnionych do tych pomieszczeń był ograniczony i monitorowany. Widok na ekranach monitoringu był wyraźny, ciągły, wyświetlany w czasie bieżącym. Możliwe było obserwowane jednocześnie obrazu z 16 kamer na dwóch monitorach lub z 25 kamer na ekranie telewizora. Zapis obrazu był rejestrowany po wykryciu ruchu w kamerach podłączonych do rejestratora (w sytuacji braku ruchu – nie był dokonywany zapis).

(akta kontroli str. 284, 285)

W Placówce były dwa pomieszczenia, w których znajdowały się rejestratory, do których przekazywano obraz z monitoringu. Oba pomieszczenia były zabezpieczone przed dostępem osób nieuprawnionych. Dostęp do nich posiadali wyłącznie upoważnieni pracownicy ZP, a wejścia do nich były monitorowane. Pomieszczenia nie były narażone na bezpośrednie oddziaływanie środków chemicznych, czynników mechanicznych, temperatury, światła.

(akta kontroli str. 288-295)

Dyrektor ZP wyjaśnił, odnośnie do zabezpieczenia ww. pomieszczenia przed oddziaływaniem pola magnetycznego, ZP nie posiadał dokumentu potwierdzającego poziom tego promieniowania w tych pomieszczeniach, jednak wskazał, że według jego wiedzy w pobliżu nich nie znajdują się źródła ww. pola.

(akta kontroli str. 288, 292)

Zgodnie z obowiązującym od 23 stycznia 2023 r. planem ochronnym zapis z monitoringu przechowywany jest przez okres: co najmniej 90 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 120 dni od dokonania zapisu - w przypadku monitoringu izby adaptacyjnej, izby izolacyjnej i izb chorych oraz co najmniej 60 dni od dokonania zapisu, nie dłużej niż przez 90 dni od dokonania zapisu - w przypadku monitoringu innych pomieszczeń i miejsc. Zapis monitoringu był automatycznie usuwany z informatycznego nośnika danych wraz z upływem 90 dnia od czasu nagrania. W toku oględzin stwierdzono, że zapis monitoringu wybranych do analizy pomieszczeń, był dostępny tylko w przedziale czasowym określonym w *Planie ochrony z 2023 r.* Zamontowany w ZP system monitoringu nie umożliwiał funkcjonalności, umożliwiającej nieusunięcie zapisów z monitoringu po upływie okresu przechowywania.

(akta kontroli str. 146, 284, 285)

1.11. W latach 2019-2022 w Zakładzie wydatki z tytułu realizacji zamówień dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa i ochrony Zakładu wyniosły łącznie 219,8 tys. zł⁴⁹. Badanie pięciu najwyższych wydatków, każdego o wartości nieprzekraczającej kwoty, o której owa w art. 11 ust. 8 ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁵⁰, na łączną wartość 119,2 tys. zł⁵¹ wykazało, że proces ich planowania, udzielenia zamówienia, realizacji oraz zapłaty za dostawy i usługi został wcześniej zaplanowany (ujęty w planie wydatków), dokonany zgodnie

⁴⁹ W 2019 r. łącznie 150, 5 tys. zł, w 2020 r. łącznie 28, 4 tys. zł, w 2021 r. łącznie 24,7 tys. zł, a w 2022 r. łącznie 16,2 tys. zł.

⁵⁰ Dz. U. z 2019 r. poz. 1843 ze zm.

⁵¹ Wszystkie ww. wydatki poniesione zostały w 2019 r. Dotyczyły one: dostawy i montażu systemu monitoringu (38, 4 tys. zł), montażu bramy wjazdowej (25,3 tys. zł), montażu bramy służącej (27,6 tys. zł), usługi podwyższenia muru poprzez zamontowanie ekranów z siatki stalowej i profili na murze (14,6 tys. zł), montażu drzwi antywłamaniowych wejściowych do zakładu i do warsztatów (13,3 tys. zł). Cztery pierwsze ujęto w § 6060, a ostatni w § 4270.

z regulaminem udzielania zamówień obowiązującym w ZP, usługi i dostawy zostały odebrane, a płatności uregulowane w wartościach i datach odpowiadających treści umów.

(akta kontroli str. 300-329)

1.12. Zakład administrował przekazanymi w trwały zarząd nieruchomościami, na których posadowione były dwa budynki. Oba budynki w okresie objętym kontrolą NIK, poddawane były poddawane obowiązkowym kontrolom okresowym stanu technicznego, przeprowadzanym na podstawie art. 62 ust. 1 pkt 1 i pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane⁵² W żadnym z protokołów pokontrolnych nie stwierdzono uszkodzeń zagrażających bezpieczeństwu konstrukcji. Ww. kontrole przeprowadzały osoby posiadające odpowiednie uprawnienia, a fakt ich przeprowadzenia odnotowywano w książkach obiektów budowlanych. Zalecenia zawarte w protokołach ww. kontroli były na bieżąco realizowane, z wyjątkiem stwierdzonej, od 2019 r. do 2022 r., konieczności usunięcia korozji z krat okiennych w obu budynkach.

(akta kontroli str. 330-332)

Dyrektor wyjaśnił, że ww. zadanie jest odkładane w czasie także z uwagi na inne, bardziej priorytetowe przedsięwzięcia. Koszt zlecenia dotyczącego usunięcia korozji z krat okiennych szacowany na koniec 2022 r. wynosił ponad 40 tys. zł. Wskazał, że głównym powodem odłożenia przedmiotowego zadania jest fakt, że stan techniczny krat nie ma bezpośredniego wpływu na bezpieczeństwo Zakładu, ani też nie zagraża zdrowiu i życiu osób przebywających na terenie ZP (zadanie ma na celu wyłącznie poprawę walorów estetycznych).

(akta kontroli str. 333, 334)

W latach 2019-2023 (do czasu zakończenia czynności kontrolnych) Zakład nie został skontrolowany przez Państwową Straż Pożarną w zakresie bezpieczeństwa przeciwpożarowego.

(akta kontroli str. 335)

1.13. W *Instrukcji określającej odstępstwa w pełnym systemie ochrony*, która stanowiła załącznik do Planu ochrony z 2023 r. Dyrektor ustalił odstępstwa w zakresie liczby pracowników na zmianie. W Instrukcji stanowiącej załącznik do Planu ochronnego z 2019 r. nie wskazano odstępstw ww. zakresie.

Zgodnie z *Instrukcją, stanowiącą załącznik do Planu z 2023 r.*, dyrektor mógł zarządzić zmniejszenie lub zwiększenie liczby pracowników na zmianie, jeżeli było to uzasadnione organizacją zakładu, a także w sytuacji wystąpienia następujących zdarzeń: sytuacji kryzysowych - naturalnych, cywilizacyjno-gospodarczych i społeczno-politycznych, związanych z warunkami architektonicznymi, ze stanem urządzeń technicznych, sytuacji związanych ze stanem kadrowym zakładu (urlop, okres świąteczny i wakacyjny), wypadku losowego, stanem osobowym wychowanków oraz wydarzeniem nadzwyczajnym w zakładzie.

(akta kontroli str. 145)

Na podstawie analizy dokumentacji Zakładu⁵³ obejmującej prowadzoną na posterunku całodobowym *Księgę przebiegu służby strażników* w dziewięciu miesiącach ustalono, że:

- pracownicy ochrony Zakładu pełnili służbę na dwie zmiany (po 12 godzin),

⁵² Dz. U. z 2023 r. poz. 682, ze zm. dalej: „Prawo budowlane”.

⁵³ Styczeń i wrzesień lat 2019-2022 oraz styczeń 2023 r.

- spośród 275 dni, w 185⁵⁴ z nich obsada zmiany liczyła od jednego⁵⁵ do dwóch pracowników ochrony⁵⁶, tym samym określony w § 105³¹ rozporządzenia w sprawie ZP, a następnie § 57 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP wymóg obsady na jednej zmianie co najmniej trzech pracowników⁵⁷, nie był realizowany, co opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 336)

Dyrektor ZP podał, że zmniejszenie obsady zmiany strażników w stosunku do wymaganej, jest zawsze problematyczne z punktu widzenia zapewnienia bezpieczeństwa w ZP, niemniej w pewnych okolicznościach jest to konieczność. Wyjaśnił, że okoliczności, które wpływały na obniżenie liczby personelu to głównie zwolnienia chorobowe, urlopy wypoczynkowe oraz braki kadrowe (wolne wakaty). Wskazał, że w celu zapewnienia pełnej obsady prowadzony jest permanentny nabór na stanowisko pracownika ochrony. Jednakże mając na uwadze względy bezpieczeństwa, w niektórych przypadkach obsadę strażników uzupełniano lub zastępowano pracownikami pedagogicznymi.

W jednym z ww. 275 dni - 13 września 2022 r., w skład trzyosobowej służby ochrony, wchodził strażnik i dwóch wychowawców ZP. Dyrektor wskazał, że ww. obsada wychowawców w służbie ochrony była z nim konsultowana i była spowodowana absencją strażników. Wynikała z konieczności zapewnienia bezpieczeństwa w funkcjonowaniu Zakładu. Wyjaśnił, że zakres czynności pracownika pedagogicznego w punkcie „Pozostałe obowiązki wychowawcy”, podpunkcie 7 zezwalał na wykonywanie innych zadań (...) związanych z działalnością Zakładu.

(akta kontroli str. 208, 209)

Badanie dokumentacji dotyczącej przebiegu służby strażników/pracowników ochrony dotyczącej 153 dni z pięciu wybranych miesięcy⁵⁸ oraz ewidencji pracy wykazało, że w dokumentacji dotyczącej 44 dni⁵⁹ (29%) strażnicy nie wykonywali obowiązku wynikającego z ich zakresu czynności, gdyż nie odnotowywali obecności w elektronicznym systemie rejestracji czasu pracy, mimo iż z dokumentacji dotyczącej przebiegu ich służby, wynikało, że pełnili służbę w Zakładzie, co opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 336)

Wyjaśniając ww. zaniechania Dyrektor ZP wskazał, że od 2019 r. wprowadzony został elektroniczny system rejestrujący czas pracy, który zastąpił dotychczas obowiązujący, papierowy, a przed jego uruchomieniem przeprowadzone zostało szkolenie połączone z prezentacją, mające na celu naukę obsługi urządzenia. Dodatkowo instruktaż został wywieszony na zakładowej tablicy ogłoszeń. Wyjaśnił, że pomimo, iż wszyscy pracownicy wzięli udział w treningu przygotowującym, wielu z nich nie opanowało podstaw i ugruntowało koniecznej wiedzy. Późniejsze błędy były wynikiem wcześniejszych zaniechań. Podał także, że w celu wyegzekwowania realizacji nałożonego obowiązku zdecydował on o cyklicznej, wybiórczej kontroli systemu rejestracji czasu pracy. Część z nich zakończyła się karami dyscyplinarnymi oraz wezwaniem do przykładania większej uwagi i staranności w prawidłowym rejestrowaniu czasu pracy.

(akta kontroli str. 209)

⁵⁴ W tym w 184 przypadkach dotyczyło to zmiany nocnej, a w 23 również zmiany dziennej.

⁵⁵ 13 września 2022 r.

⁵⁶ W okresie od 9 września 2022 r. w 44 dniach (z 61 analizowanych dni) liczba pracowników ochrony była niższa niż trzech.

⁵⁷ Od 9 września 2022 r. – pracowników ochrony.

⁵⁸ Styczeń i wrzesień 2021 r. i 2022 r. oraz styczeń 2023 r.

⁵⁹ W styczniu 2021 r. były to dni w trakcie zmiany dziennej: 7, 8, 11, 13, 22, 27,30, a w trakcie zmiany nocnej 2, 6, 9,13,14, 18, 26, 27,31; we wrześniu 2021 r. były to dni w trakcie zmiany dziennej: 2, 27, a w trakcie zmiany nocnej 18 i 19; w styczniu 2022 r. były to dni w trakcie zmiany dziennej: 9,10, 15, 18, 21,27,30, a w trakcie zmiany nocnej 1, 6,9,17,23; we wrześniu 2022 r. były to dni w trakcie zmiany dziennej: 2, 13,15, 17,20, a w trakcie zmiany nocnej 3, 2; w styczniu 2023 r. były to dni w trakcie zmiany dziennej: 18,26, a w trakcie zmiany nocnej 4, 6, 14,20,30.

1.14. Do 1 września 2022 r. realizowało ochronę wewnętrzną i zewnętrzną od 13 do 14 pracowników (w ujęciu etatowym), w tym w wymiarze od 12,5 (dla pracowników ochrony) i w wymiarze od dwóch do 0,5 etatu dla innych pracowników realizujących ochronę. Według stanu na 31 grudnia 2022 r. ochronę ZP realizowało 13 pracowników (w pełnym wymiarze godzin) - byli to wyłącznie pracownicy ochrony.

(akta kontroli str. 66, 67)

Zadania z zakresu ochrony (wewnętrznej i zewnętrznej) Zakładu zostały określone w zakresach czynności pracowników.

(akta kontroli str. 170-190)

Dyrektor ZP określił w instrukcji ochronnej (stanowiącej załącznik do *Planu ochrony* z 2023 r. oraz w *Planie Ochronnym* z 2018 r.) – w części dotyczącej wykorzystania środków ochrony osobistej i wzajemnego ubezpieczania się pracowników w trakcie wykonywania zadań służbowych, obowiązujący w Zakładzie wewnętrzny system łączności dla pracowników wykonujących ochronę. Wskazał przy tym poszczególne rodzaje czynności oraz środki ochrony osobistej, którym były przyporządkowane osoby wykonujące czynności i ubezpieczający.

Badanie dokumentacji dotyczącej przebiegu służby⁶⁰ w wybranych dziewięciu miesiącach⁶¹ wykazało, że:

- pracownik przejmujący zmianę: dokonywał sprawdzenia stanu zabezpieczeń techniczno-obronnych (dalej: ZTO), porównywał liczbę kluczy z wykazem, weryfikował liczbę zastępczych źródeł światła, zapoznawał się z dokumentacją znajdującą się na posterunku, przejmował indywidualne wyposażenie od pracownika zdającego zmianę, w szczególności środki łączności, alarmowania i zestawu kluczy. Ww. czynności były odnotowane w każdym z ww. 275 dni;
- odnotował stwierdzoną nieprawidłowość systemów bezpieczeństwa dotyczącą awarii linii telefonicznej⁶², o czym zawiadomiono dyrektora Szkoły;
- w każdym z 275 dni z ww. okresu przeprowadzano sprawdzenia stanu ZTO i odnotowywano w trakcie zmian poprzez adnotację „kontrola ZTO” ze wskazaniem osób przeprowadzających, bez podania zakresu wykonanych sprawdzeń i wyników kontroli ZTO. Osobno nie odnotowywano faktu kontroli stanu ZTO izby chorych oraz zespołu pomieszczeń izb przejściowych/adaptacyjnych i izolacyjnej;
- w *Księdze wejść i wyjść na teren zakładu* w każdym z ww. 275 dni odnotowywano godziny wejścia i wyjścia, cel wizyty oraz dane osób niezatrudnionych w Zakładzie wchodzących na jego teren;
- w *Księdze przebiegu służby nocnej*, odnotowane były przeprowadzane w nieregularnych odstępach czasu kontrole zachowania nieletnich w czasie ciszy nocnej, która w Zakładzie obowiązywała od godziny 22⁰⁰ do 7⁰⁰.
- w dokumentacji prowadzonej przez pracowników ochrony Zakładu nie odnotowywano faktu kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej nieletniego przed umieszczeniem go w izbie przejściowej lub izolacyjnej. Jak podał Dyrektor, kontrola osobista była realizowana każdorazowo przed umieszczeniem nieletniego w ww. izbach, a od września 2022 r. jej dokonanie jest dokumentowane za pomocą specjalnych druków.

(akta kontroli str. 337-354)

Pracownicy ochrony nie odnotowywali w *Księdze przebiegu zmiany na stanowisku kontroli osób* faktu przeprowadzenia kontroli pobieżnej lub osobistej nieletniego przed umieszczeniem go w izbie przejściowej, pomimo że przypadki umieszczenia

⁶⁰ *Księga przebiegu zmiany na stanowisku kontroli osób* - posterunek nr 1 (dyżurka) oraz *Księga przebiegu służby nocnej*.

⁶¹ Styczeń i wrzesień lat 2019-2022 oraz styczeń 2023 r.

⁶² Awarię odnotowano 11 stycznia 2019 r. (w piątek), a usunięto ją 14 stycznia 2019 r. Innych nieprawidłowości dotyczących systemów bezpieczeństwa, w okresie stycznia i września lat 2019-2022 oraz stycznia 2023 r. nie odnotowano.

wychowanek w izbie miały miejsce w trzech miesiącach: styczeń 2019 r., wrzesień 2021 r. i styczeń 2022 r., których dotyczyła dokumentacja objęta szczegółową analizą, co opisano także w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 355)

Obowiązek odnotowywania w książce zmiany faktu kontroli pobieżnej lub kontroli osobistej nieletniego przed umieszczeniem go w izbie przejściowej lub izolacyjnej wynikał do 31 sierpnia 2022 r. z § 105¹⁵ pkt 6 rozporządzenia w sprawie ZP.

Dyrektor ZP, podał, że w Placówce wychowanek opuszczający czasowo jedną z ww. izb (np. odbywając spacer lub inne zajęcia na świeżym powietrzu), od momentu wyjścia do momentu powrotu, przebywa pod stałą kontrolą co najmniej dwóch pracowników. Dlatego, w jego ocenie, nie ma konieczności, aby każdorazowo dokonywać przeglądu nieletniego, który i tak podlega wzmożonemu nadzorowi. Wskazał, że sytuacja taka mogłaby prowadzić do niepotrzebnych napięć na linii pracownik – wychowanek. Podał przy tym, że nieletni nowo doprowadzony do ZP lub taki, względem którego zachodzą uzasadnione podejrzenia dotyczące posiadania przedmiotów niedozwolonych lub mogących mieć wpływ na bezpieczeństwo Zakładu, poddawany jest kontroli osobistej, a fakt ten dokumentuje się za pomocą specjalnego formularza włączanego do akt osobowych nieletniego.

(akta kontroli str. 336)

W *Księdze przebiegu zmiany na stanowisku kontroli osób*, znajdującej się na posterunku nr 1 z ww. dziewięciu miesięcy zamieszczono 13⁶³ adnotacji Dyrektora ZP poświadczających przeprowadzenie przez niego kontroli/weryfikacji wykonywania obowiązków przez pracowników realizujących ochronę Zakładu.

(akta kontroli str. 358)

1.15. W związku z ogłoszeniem pandemii COVID-19, na terenie Placówki Dyrektor ZP zarządzeniami wprowadził rozwiązania w zakresie organizacji pracy, mające na celu ochronę zdrowia i życia wychowanków i pracowników Zakładu. Dotyczyły one m.in.: odwołania możliwości uczestnictwa nieletnich w zajęciach poza ZP, obowiązku dezynfekcji rąk dla wszystkich osób wchodzących na teren ZP, pomiaru temperatury ciała dla osób wchodzących na teren ZP, obowiązku organizacji odwiedzin wychowanków w ścisłym reżimie sanitarnym, całkowitego zakazu wchodzenia na teren Zakładu osób postronnych i organizacji dostaw w wyznaczonych miejscach i czasie, wprowadzenia jednozmiannowego systemu pracy dla kucharek zatrudnionych w ZP; zmiany systemu wydawania posiłków dla wychowanków; blokowego systemu pracy dla strażników, pracowników szkoły i warsztatów, obowiązku noszenia maseczek przez dostawców wjeżdżających na teren ZP, wstrzymania funkcjonowania „Procedury korzystania z telefonów komórkowych w ZP”, obowiązku korzystania ze sterylizatorów powietrza podczas wykonywania obowiązków służbowych. Dyrektor ZP wskazał, że na terenie Zakładu nie wystąpiły przypadki podejrzenia i potwierdzenia zakażenia wirusem SARS-CoV-2 wśród nieletnich. Wystąpiło 46⁶⁴ przypadków podejrzenia zakażeniem i 30⁶⁵ potwierdzonych przypadków zakażenia wirusem SARS-CoV-2 wśród pracowników.

Na terenie Zakładu wydzielonym pomieszczeniem do ewentualnej kwarantanny/izolacji była izba chorych.

Dyrektor ZP wskazał, że pracownicy i nieletni mieli bezpośredni i całodobowy dostęp do środków ochrony osobistej. Aby podnieść jakość pracy i bezpieczeństwo pobytu

⁶³ W styczniu 2019 r. – sześciokrotnie, we wrześniu 2019 r. – dwukrotnie, w styczniu 2020 r. – raz, we wrześniu 2020 r. – trzykrotnie, w styczniu 2022 r. – raz.

⁶⁴ W tym 13 przypadków w 2020 r., 27 przypadków w 2021 r. i sześć przypadków w 2022 r. Największa miesięczna liczba podejrzeń (dziewięć) wystąpiła w styczniu 2022 r.

⁶⁵ W tym sześć przypadków w 2020 r., 14 przypadków w 2021 r. i 10 przypadków w 2022 r. Największa miesięczna liczba podejrzeń (dziewięć) wystąpiła w lutym 2022 r.

na terenie Zakładu: systematycznie przeprowadzano dezynfekcję pomieszczeń, w których czasowo lub na stałe przebywali pracownicy i nieletni (ozonowano pomieszczenia), przeprowadzano codzienną dezynfekcję powierzchni dotykowych, na bieżąco uzupełniano stany środków dezynfekujących i środków ochrony osobistej, prowadzono systematyczny monitoring w postaci pomiaru temperatury ciała pracowników i wychowanków, wprowadzono suplementację witamin i pierwiastków mających na celu podniesienie odporności nieletnich, wprowadzono pomiar saturacji i tętna pulsoksymetrem wśród nieletnich, nakazano zwiększenie dystansu społecznego, w tym ograniczenie do minimum gromadzenie się większej liczby osób w jednym pomieszczeniu (np. w pokoju nauczycielskim, pokojach wychowawców lub dyżurce) oraz zobowiązano do przestrzegania rygorów higieniczno – sanitarnych. Nieletni korzystający z przepustek i urlopów każdorazowo przed wyjazdem informowani byli o sytuacji pandemicznej w miejscu, do którego się udawali. Ponadto, wyposażano ich w środki ochrony osobistej w postaci maski ochronnej, rękawiczek, płynów dezynfekcyjnych.

(akta kontroli str. 359-363)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Przy sporządzaniu Planu ochronnego z 2019 r. oraz Planu ochrony z 2023 r. nie dochowano należytej staranności, gdyż w dokumentach tych nie zamieszczono prawidłowych danych dotyczących przycisku przywołującego w izbie izolacyjnej i liczby kamer monitoringu zainstalowanych w Zakładzie. W Planie z 2023 r. wskazano w sposób wewnętrznie sprzeczny informację o miejscu rozmieszczenia rejestratorów w systemie monitoringu wizyjnego.

(akta kontroli str. 130, 146, 147, 194, 195)

2. Porozumienie w sprawie ustalenia trybu współdziałania zakładu poprawczego z Policją zawarte w 2018 r. nie zostało zaktualizowane, pomimo obowiązku określonego w § 105⁷ ust. 6 rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 200-207)

3. W *Księdze ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych* nie zostały odnotowane miejsca wystąpienia tych zdarzeń, pomimo że wymóg odnotowania takiej informacji wynikał z § 9 Załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 18, 19, 91, 92)

4. W jednym z trzech zaistniałych w okresie objętym kontrolą przypadków, nie utrwalono i nie zamieszczono w aktach nieletniego zapisu z wydarzenia nadzwyczajnego (na zewnętrznym informatycznym nośniku danych), do czego zobowiązywał § 105⁵ ust. 4 rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 91-92)

5. W 67 % analizowanego okresu 275 dni liczba pracowników ochrony pełniących służbę w Zakładzie nie spełniała, wynikającego z § 105³¹ rozporządzenia w sprawie ZP, a następnie z § 57 ust. 1 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP, wymogu co najmniej trzech pracowników ochrony na jednej zmianie .

(akta kontroli str. 208, 209, 336)

6. Pracownicy ochrony nie realizowali z należyłą starannością przypisanych im w okresie objętym kontrolą zadań dotyczących:

- prowadzenia dokumentacji na stanowisku ochrony, bowiem nie odnotowywali w *Księdze przebiegu służby strażników* faktu przeprowadzenia kontroli pobieżnej lub osobistej nieletniego przed umieszczeniem go w izbie przejściowej,

- rejestrowania elektronicznie faktu przystąpienia do pełnienia służby (w 29% z analizowanych 153 dni).

(akta kontroli str. 336, 209)

7. Obliczanie czasu pobytu nieletnich w izbie przejściowej w sposób powodujący przekroczenie, wynikającego z § 44 ust. 2 rozporządzenia w sprawie ZP okresu 14 dni, o od 30 minut do 8 godzin i 5 minut.

(akta kontroli str. 48-60, 85-87)

8. Funkcjonowanie w Zakładzie jednej izby izolacyjnej, co nie odpowiadało wymogom wynikającym z § 37 ust. 2 pkt 9 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

(akta kontroli str. 71-83, 85)

OCENA CZĄSTKOWA

W Placówce zorganizowano ochronę w sposób pozwalający na zapewnienie bezpieczeństwa. Zakres i zasady jej funkcjonowania ustalono w wymaganych przepisami prawa dokumentach dotyczących zapewnienia bezpieczeństwa, w których jednak nie zawarto w sposób prawidłowy wszystkich informacji. Ponadto porozumienie z Policją w postaci *Planu zabezpieczenia Zakładu (...)* z 2018 r. nie zostało zaktualizowane w wymaganym terminie. Nie zapewniono również obsady kadrowej adekwatnej do funkcjonującego w placówce pełnego systemu ochrony, co mogło wpływać na poziom bezpieczeństwa Zakładu z uwagi na to, że w 67% ze zbadanych przypadków obsada zmiany służby ochrony była niewystarczająca.

Stwierdzono ponadto przypadki realizowania obowiązków przez pracowników ochrony bez należytej staranności, co jednak w okresie objętym kontrolą nie wywołało negatywnych skutków. Zabezpieczenia techniczno-ochronne umożliwiały realizację ochrony w sposób zapewniający bezpieczeństwo w Zakładzie i były adekwatne do przyjętego systemu ochrony. Wydatki związane z bezpieczeństwem, ponoszone przez ZP były prawidłowo zaewidencjonowane, zaplanowane i ponoszone zgodnie z zasadami zarządzania finansami publicznymi. W Placówce zabezpieczano zapis monitoringu pomieszczeń oraz przechowywano go w wymaganym okresie. Pomieszczenia izb adaptacyjnych oraz izby izolacyjnej były wyposażone w sposób zapewniający nieletnim wymagane warunki pobytu, a sposób umieszczania nieletnich w izbach przejściowych/izbach adaptacyjnych oraz dokumentowania tego faktu był zgodny z obowiązującymi przepisami. Jednak przyjęty sposób obliczania długości pobytu w izbie przejściowej skutkowało przekroczeniem dopuszczalnego czasu przebywania w niej nieletniego. W Zakładzie zapewniono jedną izbę izolacyjną, pomimo że z przepisów powszechnie obowiązujących wynikało, iż powinno być zorganizowane więcej niż jedno takie pomieszczenie. O zaistniałych w Zakładzie wydarzeniach nadzwyczajnych powiadomiono niezwłocznie, w wymaganej formie, Ministerstwo Sprawiedliwości. Jednak w *Księdze ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych* nie odnotowywano wszystkich wymaganych informacji, a w jednym przypadku mimo takiego obowiązku nie utrwalono i nie przechowywano w aktach nieletniego zapisu z ww. wydarzenia.

OBSZAR

Działalność resocjalizacyjna w zakładzie poprawczym

Opis stanu faktycznego

2.1. Na lata szkolne 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 oraz 2022/2023 opracowane zostały przez Dyrektora ZP roczne plany pracy, które były zaopiniowane przez Radę ZP⁶⁶.

Roczne plany pracy na lata 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 zawierały wszystkie elementy, o których mowa w § 12 ust. 3 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie ZP, a plan

⁶⁶ W dniach odpowiednio: 30 sierpnia 2019 r., 31 sierpnia 2020 r., 31 sierpnia 2021 r. oraz 12 września 2022 r. (korekta planu przedstawionego RZ 30 sierpnia 2022 r.)

pracy na rok szkolny 2022/2023 zawierał elementy wskazane w § 34 ust. 3 pkt 1-3 rozporządzenia w sprawie funkcjonowania ZP.

(akta kontroli str. 364-417)

2.2. W kontrolowanym okresie wymiar etatów osób realizujących pomoc psychologiczno-pedagogiczną wynosił od trzech do 4,55 etatów⁶⁷. Ponadto Dyrektor ZP zawarł umowę cywilnoprawną z psychiatrą, który udzielał świadczeń dla nieletnich w wymiarze trzech godzin tygodniowo. W umowie tej zobowiązano lekarza do podejmowania przez niego działań w przypadkach nagłych/nieprzewidywalnych. Lekarz psychiatra przyjmował nieletnich w gabinetach lekarsko – pielęgniarskich znajdujących się na terenie Zakładu. W kontrolowanym okresie nie wystąpiły przypadki nieudzielenia pomocy psychiatrycznej nieletniemu z powodów wyczerpania limitu godzin lekarza psychiatry. Średnio na jednego specjalistę przypadało nie więcej niż trzech nieletnich. W ZP nie funkcjonowały wewnętrzne procedury dotyczące zasad udzielania pomocy przez psychologa, pedagoga oraz zasad dokumentowania tej działalności.

(akta kontroli str. 66, 70, 418-423)

Osoby udzielające pomocy psychologiczno-pedagogicznej i psychiatrycznej w ZP legitymowały się ukończeniem studiów magisterskich na kierunku psychologia, pedagogika lub psychiatria oraz studiów podyplomowych, a także kursów i szkoleń z zakresu tematyki związanej z pracą resocjalizacyjną.

(akta kontroli str. 428-436)

Znajdujące się w ZP pomieszczenia do zajęć psychologiczno-pedagogicznych zapewniały warunki do pracy z nieletnimi. Pomieszczenia te znajdowały się w wydzielonej części na II piętrze budynku głównego. Nie były to pomieszczenia monitorowane lub przechodnie. Na drzwiach znajdowało się oznaczenie pomieszczeń odpowiadające ich przeznaczeniu.

(akta kontroli str. 437-440)

Badanie dokumentacji dotyczącej 10 wybranych nieletnich, wykazało, że podczas pobytu w Zakładzie z pomocy psychologa korzystało dziewięciu z nich w wymiarze od jednej do 10 porad, natomiast z pomocy pedagoga – każdy z nich w wymiarze od dwóch do siedmiu wizyt.

(akta kontroli str. 441, 442)

2.3. Dla każdego nieletniego, z grupy 10 osób objętych badaniem, opracowano lub aktualizowano opracowane w poprzednich placówkach dokumenty będące podstawą dla jego resocjalizacji oraz prowadzenia oddziaływań wychowawczych - indywidualną diagnozę i indywidualny plan resocjalizacji (IPR). W każdym z nich określono też sposób i kryteria oceny przebiegu procesu resocjalizacji.

IPR określał rodzaje i formy oddziaływań resocjalizacyjnych, zakres, kierunki i formy nauczania, zakres współpracy z rodziną oraz program przygotowania nieletniego do życia po zwolnieniu z Zakładu.

Opracowanie lub aktualizacja indywidualnej diagnozy (w przypadku nieletnich przeniesionych z innych placówek) następowała w terminie od 25 do 55 dni od dnia przyjęcia nieletniego do ZP. Powyżej 30 dni nastąpiło to w trzech przypadkach: (34, 46 i 55 dni). Opracowanie lub aktualizacja (w przypadku nieletnich przeniesionych z innych placówek) IPR następowała w terminie od 25 do 63 dni od dnia przyjęcia nieletniego do ZP. Powyżej 30 dni wystąpiły trzy takie przypadki (31, 46 i 63 dni).

(akta kontroli str. 443)

⁶⁷ Według stanów na 31 marca, 30 czerwca, 30 września i 31 grudnia lat 2019-2022 oraz 16 stycznia 2023 r.

W przypadku ww. dokumentów sporządzonych po 46 dniach od daty przyjęcia nieletniego do ZP, z akt nieletniego wynikało, że na czas ich opracowania wpłynęła wcześniejsza odmowa nieletniego uczestnictwa w posiedzeniu zespołu opracowującego diagnozę i IPR zaplanowanego w ciągu 30 dni od daty przyjęcia. Nieletni zgodził się na udział w posiedzeniu po dwóch tygodniach.

Zarówno dwie diagnozy indywidualne jak i dwa IPR nie zostały opracowane niezwłocznie, tj. w ciągu 30 dni po przyjęciu wychowanka do Zakładu. Przypadki te (IPR po 31 i 63 dniach od przyjęcia do ZP oraz diagnoza po 34 i 63 dniach od tego terminu) opisano także w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 443)

Wyjaśniając powód opracowania ww. dokumentów po 63 dniach od daty przyjęcia, Dyrektor ZP wskazał, że było to spowodowane tym, że nieletni został doprowadzony w okresie wakacji letnich, a z uwagi na okres urlopowy nie było możliwości uczestniczenia w posiedzeniu zespołu ds. IPR wszystkich zainteresowanych osób. Wskazał, że obecnie, co do zasady posiedzenia w sprawie IPR odbywają się do czterech tygodni od doprowadzenia, a w przypadku braku możliwości obecności wszystkich zainteresowanych pracowników, odbywa się jego aktualizacja np. po rozpoczęciu roku szkolnego.

(akta kontroli str. 444)

NIK podkreśla, że wskazane jest aby opracowanie zarówno indywidualnej diagnozy jak i IPR, stanowiących podstawowe dokumenty pracy z nieletnim następowało w jak najkrótszym terminie od przyjęcia wychowanka do Zakładu. Nieoddalone w czasie zdiagnozowanie potrzeb wychowanka sprzyja bowiem objęciu nieletniego ukierunkowanymi działaniami i prowadzeniu procesu resocjalizacji w sposób zindywidualizowany.

W procesie opracowywania 10 IPR uczestniczyli w każdym przypadku zatrudnieni w ZP pedagog, psycholog oraz wychowawcy nieletnich, a także w dziewięciu przypadkach nieletni nim objęci. W jednym przypadku nieletni odmówił współdziałania przy ich opracowywaniu IPR – nie podpisał go.

IPR dotyczące dziewięciu nieletnich były modyfikowane, nie rzadziej niż co sześć miesięcy. W przypadku jednej z pięciu modyfikacji IPR dotyczącego jednego nieletniego nastąpiła ona pięć dni po upływie sześciu miesięcy, co było związane z datą jej sporządzenia (sześć miesięcy od poprzedniej modyfikacji IPR wypadało 24 grudnia 2020 r.).

Plan resocjalizacji w ZP nie w każdym przypadku był realizowany zgodnie z przyjętymi założeniami. Sześciu nieletnich uczestniczyło we wszystkich przewidzianych dla nich rodzajach i formach oddziaływań resocjalizacyjnych i terapeutycznych oraz w założonym na te zadania czasie⁶⁸.

Ośmiu nieletnich uczestniczyło w przewidzianych dla nich kierunkach i formach nauczania, kształcenia zawodowego.

W przypadku wszystkich nieletnich podejmowano działania zmierzające do nawiązania współpracy z rodziną nieletniego i innymi osobami w celu doprowadzenia do jego integracji społecznej oraz do usamodzielnienia się.

(akta kontroli str. 443, 447-449)

2.4. Szczegółowym badaniem w zakresie częstotliwości informowania rodziców lub opiekunów o postępach w resocjalizacji wychowanków objęto próbę 10 wychowanków przebywających w Zakładzie w latach 2019-2022.

⁶⁸ W jednym przypadku nieletni odmówił realizacji większości zadań wynikających z IPR, w pozostałych trzech przypadkach proces resocjalizacji został przerwany, z powodu niepowrotu z przepustki powyżej trzech miesięcy, umieszczeniu w ośrodku psychiatrii sądowej dla nieletnich oraz warunkowego zwolnienia.

W odniesieniu do sześciu nieletnich Zakład informował rodziców dwa razy w roku o postępach w resocjalizacji nieletniego z wymaganą częstotliwością⁶⁹. Realizacja obowiązku informowania rodziców lub opiekunów o postępach w resocjalizacji wychowanków została dokumentowana w aktach osobowych nieletnich.⁷⁰

(akta kontroli str. 443)

W czterech przypadkach ww. informacje przekazywano:

- w przypadku nieletniego, przyjętego w marcu 2018 r. i skreślonego z ewidencji Zakładu w czerwcu 2020 r., w latach 2018-2019 ww. informacje przekazano dwa razy w roku, w 2020 r. powiadomienie o postępach resocjalizacji przekazano 31 stycznia 2020 r.

Dyrektor wyjaśnił, że było to pochodną tego że nieletni został skreślony 18 czerwca 2020 r., czyli przed zakończeniem II semestru. Poinformował, że co do zasady opinie do rodziców sporządzane są po zakończeniu semestru szkolnego - w opinii uwzględniane są wszystkie obszary mające wpływ na postępy w procesie resocjalizacji (szkoła, warsztaty, internat, zespół D/K).

- w przypadku nieletniego ,przyjętego w październiku 2018 r. i skreślonego z ewidencji Zakładu w lutym 2021 r.), w latach 2020-2021 ww. informacje przekazano dwa razy w roku, w 2019 r. powiadomienie o postępach resocjalizacji przekazano tylko w lipcu 2019 r., co opisano również dalej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Jak wyjaśnił Dyrektor ZP, nieletni po doprowadzeniu do ZP sprawiał trudności adaptacyjne oraz długotrwale przebywał poza grupą wychowawczą. Wobec powyższego Zakład utrzymywał kontakt telefoniczny z rodzicem nieletniego, na bieżąco informując o sytuacji wychowanka. Nie sporządzono pisemnej informacji o postępach w procesie resocjalizacji po zakończonym I semestrze roku szkolnego 2018/2019.

- w przypadku nieletniego, przyjętego we wrześniu 2017 r. i skreślonego z ewidencji Zakładu w kwietniu 2022 r.⁷¹, w 2020 r. ww. informacje przekazano tylko 24 czerwca 2020 r., natomiast w 2019 r. i w 2022 r. nie przekazano powiadomienia o postępach resocjalizacji. Nieprzekazanie informacji w 2019 r. opisano również dalej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Dyrektor ZP wyjaśnił, że w 2019 r. nie przesłano okresowej opinii o postępach w procesie resocjalizacji z uwagi na niedopatrzenie. W kolejnym roku okresową opinię o postępach w procesie resocjalizacji sporządzono wyłącznie po II semestrze, bowiem nieletni nie przebywał w Zakładzie po skończonym I semestrze – doprowadzony został 30 kwietnia 2020 r. W 2022 r wychowanek przebywał poza ZP.

(akta kontroli str. 443-445)

2.5. W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie umożliwiono wychowankom kształcenie ogólne i zawodowe w zorganizowanych na jego terenie Szkole Podstawowej nr 3 w Grodzisku Wilkp. i w Szkole Branżowej I stopnia. Nieletni mieli

⁶⁹ Tj. co najmniej dwa razy w roku (§ 60 rozporządzenia w sprawie ZP).

⁷⁰ Kopie pism przekazywanych rodzicom lub opiekunom.

⁷¹ Który nie przebywał w ww. okresie w Zakładzie z uwagi na m.in. zwolnienie warunkowe z ZP od 16 sierpnia 2019 r. (wobec odwołania ze zwolnienia przez Sąd, nieletni został doprowadzony do ZP 30 kwietnia 2020 r.), umieszczenie od 5 sierpnia 2021 r. do 20 kwietnia 2022 r. poza Zakładem w trybie art. 90 ustawy o resocjalizacji nieletnich.

możliwość udziału we współpracy Zakładu ze środowiskiem akademickim⁷², środowiskiem otwartym⁷³ oraz w realizacji działań w ramach wolontariatu⁷⁴.

(akta kontroli str. 12, 447, 448)

Na podstawie analizy danych dotyczących badanej próby 10 wychowanków przebywających w Zakładzie w latach 2019-2022 stwierdzono, że obowiązek szkolny w trakcie pobytu w Placówce realizowało dziewięciu z nich, a naukę zawodu w tym czasie realizowało siedmiu wychowanków. Liczebność oddziałów szkolnych jak i liczebność grup wychowawczych (do których przypisano tych nieletnich), w latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 i 2022/2023 wynosiła od jednego do czterech i była zgodna z przepisami §§ 10,11, 30 i 32 rozporządzenia w sprawie ZP.

Badanie dokumentacji ZP dotyczącej 10 wybranych nieletnich wykazało, że

- Zakład umożliwiał uczestniczenie w zajęciach edukacyjnych, wyjazdach oraz wyjściach dla nieletnich, w których uczestniczyło ośmiu nieletnich. Łącznie ww. ośmiu nieletnich uczestniczyło w 109 wyjściach (w odniesieniu do jednego nieletniego było to od czterech do 26 wyjść). Były to wyjścia związane z kulturą (od jednego do czterech wyjść w trakcie pobytu), oświatowe (od jednego do 13 wyjść w trakcie pobytu), sportowe (od jednego do dwóch w trakcie pobytu) czy rekreacyjne (od jednego do pięciu w trakcie pobytu);

- Każdy z 10 nieletnich, których dokumentacja była objęta analizą, uczestniczył w wydarzeniach organizowanych przez Zakład we współpracy z instytucjami kulturalnymi, oświatowymi, sportowymi. Były to np. zajęcia warsztatowe organizowane przez urząd pracy, spotkania z sportowcami, literatami, podróżnikami, udział w profilaktycznym przedstawieniu teatralnym;

- Dziewięciu nieletnich skorzystało z możliwości uczestniczenia w wolontariacie, który obejmował prace porządkowe na cmentarzach, wykonywanie przedmiotów w ramach zajęć na warsztatach szkolnych na rzecz społeczności lokalnej, udział w akcjach charytatywnych, pomoc w organizacji stoiska podczas lokalnego półmaratonu oraz podczas pikników i spotkań związanych z lokalną grupą rekonstrukcyjną.

(akta kontroli str. 446)

W czasie pobytu w ZP dziewięciu z 10 nieletnich, których dokumentacja była badana w toku kontroli NIK, ukończyło od jednego do czterech kursów podnoszących kwalifikacje zawodowe i umiejętności. Dotyczyły one m.in.: spawania, obsługi pilarki, obsługi wózków widłowych, teoretycznego egzaminu na prawo jazdy kat. B oraz udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

(akta kontroli str. 450, 451)

2.6. W latach szkolnych 2019/2020, 2020/2021, 2021/2022 i w okresie od 1 września 2022 r. do 16 stycznia 2023 r. wobec nieletnich przebywających w Zakładzie zastosowano odpowiednio 111, 130, 209 i 75 nagród oraz 29, 24, 35, 19 środków dyscyplinarnych. Najczęściej stosowanymi nagrodami były: nagrody

⁷² Np. współpraca z: Uniwersyteciem im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Zakład Penitencjarystyki – organizacja praktyk studenckich, konferencje, Koło Naukowe Ex Lega; Uniwersyteciem Przyrodniczym w Poznaniu – organizacja szkoleń i kursów (kurs pilarza, operatora kosy spalinowej); Szczecińską Szkołą Wyższą Collegium Balticum w Szczecinie (organizacja praktyk studenckich), Uniwersyteciem Jagiellońskim w Krakowie (udział w badaniach naukowych).

⁷³ Np. współpraca z: lokalnymi organizacjami religijnymi (opieka nad terenem i cmentarzami, prace remontowe, z Urzędem Miasta w Grodzisku Wlkp. (opieka nad pomnikiem upamiętniającym obóz jeniecki w miejscowości Młyniewo; wykonywanie budek legowych na potrzeby miasta, bud dla kotów, udział w akcji „Drzewa 18-latków”); z Muzeum Ziemi Grodzkiej (prace porządkowe, udział w wystawach, prelekcjach); z Towarzystwem Miłośników Ziemi Grodzkiej (rekonstrukcja rekwizytów muzealnych); z historyczną grupą rekonstrukcyjną Gratz (udział w wydarzeniach lokalnych, piknikach historycznych i spotkaniach); z Młodzieżowym Centrum Kariery OHP w Wolsztynie (organizacja spotkań z doradcą zawodowym dla wychowanków nt. sposobów poszukiwania pracy, instytucji wspomagających w procesie usamodzielnienia, autoprezentacji, prelekcje); z placówkami edukacyjnymi (egzamininy zawodowe, udział w targach pracy, organizacja stoiska dla kibiców podczas półmaratonu Słowaka, wykonywanie budek legowych); Powiatowym Urzędem Pracy w Grodzisku Wlkp. (spotkania warsztatowe).

⁷⁴ M.in. w ramach: przygotowania przedmiotów na Szlachetną Paczkę i Wielką Orkiestrę Świątecznej Pomocy, kiermaszu świąteczny, zbiórce na rzecz uchodźców z Ukrainy; nieodpłatnej budowy bud dla psów, zbiórki żywności dla mieszkańców kresów wschodnich oraz w akcjach charytatywnych organizowanych przez OSP oraz lokalne placówki szkolne.

pieniężne lub rzeczowe (26%, 48%, 39% i 39% ogółu nagród w każdym z ww. okresów), pochwała (13%, 8%, 17%, 43% ogółu nagród w każdym z ww. okresów) oraz podwyższenie kieszonkowego (28%, 19%, 13% i 1% ogółu nagród w każdym z ww. okresów). Najczęstszymi środkami dyscyplinarnymi były: nagana (31%, 37%, 49% i 42% ogółu środków w każdym z ww. okresów), obniżenie kieszonkowego (24%, 33%, 23%, 11% ogółu środków w każdym z ww. okresów) oraz upomnienie (24%, 8%, 23% i 37% ogółu środków w każdym z ww. okresów).

(akta kontroli str. 452, 464)

Z pośród 10 nieletnich, których dokumentację badano w toku kontroli NIK, wszyscy w trakcie pobytu w Zakładzie otrzymywali nagrody (od dwóch do 84 razy) oraz środki dyscyplinarne (od dwóch do 16). Najczęściej stosowany rodzaj nagród oraz środków dyscyplinarnych dla ww. próby był analogiczny do stosowanych z najwyższą częstotliwością wobec ogółu nieletnich.

Na podstawie badania trybu przyznania 20 nagród i 20 zastosowanych środków dyscyplinarnych⁷⁵ stwierdzono, że we wszystkich objętych badaniem przypadkach:

- dokumentacja udzielenia nagrody, zawierająca m.in. przyczynę jej przyznania, została włączona do akt osobowych wychowanka, a udzielenie nagrody odnotowano w Księdze nagród i środków dyscyplinarnych;
- w dokumentacji zastosowania środka dyscyplinarnego, zamieszczono: wniosek o zastosowanie środka dyscyplinarnego wraz z uzasadnieniem, notatkę z rozmowy z nieletnim na temat okoliczności popełnionego przewinienia, opinię zespołu diagnostyczno-korekcyjnego, decyzję dyrektora Zakładu, potwierdzenie przez wychowanka zapoznania go z decyzją o zastosowaniu środka dyscyplinarnego, a zastosowanie środka dyscyplinarnego odnotowano w Księdze nagród i środków dyscyplinarnych. W każdym przypadku stosowano jeden środek dyscyplinarny za jedno przewinienie, a przed zastosowaniem środka dyscyplinarnego Dyrektor ZP albo upoważniony pracownik pedagogiczny wysłuchiwał nieletniego, a nieletni był pouczony o prawie do złożenia skargi do sędziego rodzinnego sprawującego nadzór nad schroniskiem albo zakładem albo ośrodkiem.

Wniosek o zastosowanie środka dyscyplinarnego w każdym z analizowanych przypadków był sporządzany w dniu wystąpienia zdarzenia, będącego podstawą do jego opracowania, a zastosowanie środka dyscyplinarnego następowało do 14 dni od tej daty.

(akta kontroli str.453-455)

2.7. W okresie objętym kontrolą Zakład dokumentował przekazanie nieletnim informacji o potrzebach wychowanków po zwolnieniu jako osób usamodzielnianych oraz udzielał informacji dotyczących: wyrobienia niezbędnych dokumentów, przysługującej wychowankowi pomocy w usamodzielnieniu oraz sposobu nawiązania i utrzymania kontaktów z kuratorem sądowym⁷⁶. Szczegółowym badaniem w zakresie dokumentowania czynności podejmowanych przez Zakład w tym zakresie, objęto dokumentację dotyczącą dziesięciu nieletnich przebywających w Zakładzie w latach 2019-2022.

Zakład w toku pracy nad IPR, gromadził i analizował informacje o potrzebach nieletniego po zwolnieniu oraz udzielił w wymaganym terminie pięciu wychowankom w udokumentowanej formie informacji, o których mowa w § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP. W przypadku pięciu nieletnich z badanej próby 10 osób, przekazywanie tych informacji następowało później niż 6 miesięcy przed opuszczeniem Zakładu, czego wymagał § 80 ust. 1 ww. rozporządzenia. Osoby te

⁷⁵ Po dwie nagrody i dwa środki u każdego z 10 wybranych nieletnich.

⁷⁶ Art. 80 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia w sprawie ZP oraz art. 14 ust. 1 pkt 1 i 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 31 sierpnia 2022 r. w sprawie pobytu nieletnich w zakładach poprawczych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1891).

skreślono z ewidencji Zakładu wobec: niepowrotu z przepustki, osadzenia w areszcie śledczym, warunkowego zwolnienia oraz ukończenia 21 lat. W przypadku nieletniego skreślonego z ewidencji ZP wobec ukończenia 21 lat, Zakład nie przekazał mu w udokumentowanej formie informacji, o których mowa w § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP, co opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli str. 456-462)

Dyrektor wyjaśnił, odnośnie ww. nieletniego, że wpływ na to miały długotrwałe nieobecności związane z przepustkami i zwolnieniami lekarskimi oraz z próbą usamodzielnienia nieletniego. Wskazał, że omawiano z nim wcześniej informacje dotyczące uzyskania niezbędnych dokumentów, o przysługującej nieletniemu pomocy zgodnie z ustawą o pomocy społecznej oraz o sposobie nawiązania i utrzymywania kontaktów z kuratorem sądowym.

(akta kontroli str. 444-445)

NIK wskazuje, że wobec obowiązku prowadzenia dokumentacji pobytu wychowanków w Zakładzie (§ 26 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 rozporządzenia w sprawie ZP) przekazywanie tego typu informacji powinno być odpowiednio dokumentowane.

Zgodnie z § 80 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP przekazanie wychowankom informacji, o których mowa w pkt 2 przywołanego przepisu powinno nastąpić co najmniej sześć miesięcy przed zwolnieniem wychowanka. W czterech przypadkach ww. informacje przekazano w terminie: trzech, pięciu, sześciu i 76 dni przed opuszczeniem Placówki, co opisano również w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

NIK wskazuje, że nieprzekazanie ww. informacji lub przekazanie ich w okresie krótszym niż sześć miesięcy przed opuszczeniem ZP, nie sprzyjało właściwemu przygotowaniu nieletniego do zwolnienia.

Spośród 10 nieletnich, których dokumentacja objęta była analizą, czterech w chwili przybycia do Zakładu było pełnoletnich. W odniesieniu do sześciu nieletnich, którzy ukończyli 18 lat w czasie pobytu w Zakładzie:

- w pięciu przypadkach Zakład informował właściwy PCPR lub MOPR w okresie od 29 listopada do 9 grudnia roku poprzedzającego uzyskanie pełnoletności przez wychowanka, o tym, że nieletni w kolejnym roku ukończy 18 lat;
- w jednym przypadku, z powodu nieobecności nieletniego w terminie przed 10 grudnia roku poprzedzającego ukończenie przez niego 18 lat (niepowrót z przepustki zakończony doprowadzeniem nieletniego do Zakładu 12 grudnia), obowiązek ten zrealizowano 20 grudnia.

Zakład w każdym z analizowanych 10 przypadków podejmował współpracę z właściwym MOPS lub PCPR w celu objęcia nieletniego pomocą po opuszczeniu Zakładu. W każdym przypadku przekazywano do tych instytucji informacje o nieletnim.

W odniesieniu do poddanych badaniu przypadkach nieletnich objętych obowiązkiem poinformowania przez Zakład właściwego MOPS/PCPR o zamiarze usamodzielnienia wychowanka, nastąpiło to przed upływem trzech miesięcy od planowanej daty opuszczenia Zakładu, tj. w terminie zgodnym z § 3 ust. 2 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 3 sierpnia 2012 r. w sprawie udzielania pomocy na usamodzielnienie, kontynuowanie nauki oraz zagospodarowanie⁷⁷.

(akta kontroli str. 463)

W latach 2019-2022 łączna kwota pomocy finansowej udzielonej przez Dyrektora Zakładu nieletnim, których dokumentacja objęta była analizą wyniosła 3500 zł.

⁷⁷ Dz. U. poz. 954.

Dyrektor ZP udzielił czterem wychowankom, w związku z opuszczeniem przez nich Zakładu, pomocy finansowej w wysokości od 300 zł do 1500 zł i nie przekroczyła dopuszczalnego limitu kwoty bazowej (§ 81 ust. 1 rozporządzenia w sprawie ZP).

(akta kontroli str. 456-462)

2. 8. Wydatki Zakładu w latach 2019-2022 wynosiły odpowiednio 5 541,7 tys. zł, 5 606, 3 tys. zł, 5 934 9 tys. zł i 6 560,2 tys. zł. W strukturze wydatków Zakładu w ww. latach wynagrodzenia i pochodne stanowiły odpowiednio: 78%, 77,4%, 78,8% i 80,2% całości kosztów. Wysokość wydatków wynosiła odpowiednio na zakup: materiałów i wyposażenia 3,2%, 4,9%, 3,66% i 1,82%, usług remontowych 2,53%, 2,3%, 2,4 % i 1,43% oraz na zakupy inwestycyjne 2,17%, 0,88%, 0,84% i 0,76% ogółu wydatków. Średnia roczna wysokość wydatków ZP na jednego nieletniego⁷⁸ wynosiła w tych latach odpowiednio: 568,7 tys. zł, 711,5 tys. zł, 658,7 tys. zł i 689,1 tys. zł.

(akta kontroli str. 63-65, 70)

2. 9. W kontrolowanym okresie liczba pracowników (w etatach) zatrudnionych w ZP wynosiła od 45,6⁷⁹ do 49,8⁸⁰, w tym: od 21⁸¹ do 18,2⁸² pracowników pedagogicznych, od 10,5⁸³ do 14⁸⁴ pozostałych pracowników, od 3⁸⁵ do 4,6⁸⁶ psychologów i pedagogów oraz od 11⁸⁷ do 13⁸⁸ pracowników ochrony. Na dzień rozpoczęcia kontroli liczba pracowników (w etatach) zatrudnionych w ZP wynosiła 47,5, w tym 19,5 pracowników pedagogicznych, 11 pozostałych pracowników, czterech psychologów i pedagogów oraz 13 pracowników ochrony.

(akta kontroli str. 66, 67)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W próbie 10 analizowanych dokumentacji wychowanków stwierdzono dwa przypadki opracowania diagnoz indywidualnych oraz IPR lub ich modyfikacji po upływie od 31 do 63 dni od przyjęcia do Zakładu, co – w szczególności w tym drugim przypadku - nie sprzyjało podejmowaniu odpowiednich kroków w procesie resocjalizacji tych wychowanków.

(akta kontroli str. 443)

2. W odniesieniu do dwóch nieletnich nie zachowano wymaganej częstotliwości przekazywania rodzicom lub opiekunom informacji o postępach w resocjalizacji nieletniego, wynikającej z § 60 rozporządzenia w sprawie ZP.

(akta kontroli str. 443-445)

3. Nieprzekazanie jednemu z wychowanków w udokumentowanej formie informacji, o których mowa w § 80 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia w sprawie ZP, a w przypadku czterech nieletnich przekazanie tych informacji w terminie od dwóch dni do trzech miesięcy przed opuszczeniem Zakładu wobec wymaganych 6 miesięcy.

(akta kontroli str. 444, 445, 463)

⁷⁸ Wg wartości przeciętnej liczby ewidencyjnej wychowanków w latach 2019-2022 ustalonej na 31 grudnia każdego z tych lat, prezentowanej w rocznych sprawozdaniach za lata 2019-2022 przekazanych przez Zakład do Departamentu Budżetu i Efektywności Budżetowej Ministerstwa Sprawiedliwości.

⁷⁹ Według stanu na 31 grudnia 2021 r.

⁸⁰ Według stanu na 30 czerwca 2020 r.

⁸¹ Według stanu na 30 czerwca 2019 r.

⁸² Według stanu na 31 grudnia 2021 r.

⁸³ Według stanu na 31 marca 2022 r.

⁸⁴ Według stanu na 30 czerwca 2020 r.

⁸⁵ Według stanu na 31 grudnia 2019 r.

⁸⁶ Według stanu na 30 września i 31 grudnia 2020 r.

⁸⁷ Według stanu na 31 marca 2019 r.

⁸⁸ Według stanu na 31 grudnia 2020 r., 31 marca, 30 czerwca, 30 września 2021 r., 30 czerwca, 30 września, 31 grudnia 2022 r. oraz na dzień 16 stycznia 2023 r.

OCENA CZĄSTKOWA

W okresie objętym kontrolą, w Zakładzie opracowano roczne plany pracy będące podstawą działalności resocjalizacyjnej, zaopiniowane przez Radę Zakładu. Pomoc psychologiczno-pedagogiczna była realizowana w odpowiednich pomieszczeniach przez wykwalifikowany personel na podstawie indywidualnej diagnozy i IPR. Zarówno udzielanie przebywającym w Zakładzie wychowankom nagród jak i stosowanie wobec nich środków dyscyplinarnych było dokumentowane, a przyznawanie nagród i stosowanie środków dyscyplinarnych realizowano zgodnie z regułami. W trakcie pobytu nieletnim zapewniono kształcenie ogólne i zawodowe, a także udział w różnorodnych zajęciach w czasie wolnym, jak również aktywnie wspierano wychowanków w procesie usamodzielnienia. W Placówce gromadzono informacje o potrzebach wychowanków oraz przekazywano im wymagane informacje w celu przygotowania ich do zwolnienia oraz współpracowano z powiatowymi centrami pomocy rodzinie w celu udzielenia wychowankom pomocy w usamodzielnieniu.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły terminów opracowywania IPR oraz niedochowania częstotliwości informowania rodziców i opiekunów wychowanków o postępach w ich resocjalizacji, jak również nieprzekazania wychowankowi informacji w zakresie usamodzielnienia.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o:

Wnioski

1. Podjęcie działań w celu zapewnienia w Zakładzie liczby izb izolacyjnych zgodnej z obowiązującymi przepisami.
2. Obliczanie czasu przebywania nieletnich w izbie adaptacyjnej z uwzględnieniem dnia i godziny ich umieszczenia w tej izbie.
3. Zapewnienie odnotowywania w *Księdze ewidencji wydarzeń nadzwyczajnych* wymaganych informacji.
4. Podjęcie działań w celu ujęcia w Planie ochrony z 2023 r. kompletnych i prawidłowych danych.
5. Zapewnienie prowadzenia dokumentacji indywidualnej wychowanków w sposób uwzględniający utrwalanie i przechowywanie w aktach nieletniego zapisu wydarzenia nadzwyczajnego.
6. Podjęcie działań w celu zapewnienia na zmianie liczby pracowników ochrony zgodnej z obowiązującymi normami.
7. Zapewnienie rejestrowania przez pracowników ochrony obecności na zmianie w ustalonej formie.
8. Zapewnienie niezwłocznego opracowywania IPR po przyjęciu wychowanków do Zakładu oraz informowania ich rodziców (opiekunów) wychowanków co najmniej dwa razy w roku o postępach w resocjalizacji.
9. Zapewnienie przekazywania nieletnim z niezbędnym wyprzedzeniem i w udokumentowanej formie informacji niezbędnych do przygotowania nieletniego do opuszczenia Zakładu.

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Poznaniu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Poznań, dnia 15 maja 2023 r.

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Poznaniu

Kontroler

Paweł Siuda
Główny specjalista kontroli państwowej

Dyrektor

z up. Artur Piglas
p.o. Wicedyrektor

.....
podpis

.....
podpis